

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 20, 1904

ԹԻԻ 34

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ. Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ. Զ. Ս. ՊԱՐՆԵՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հափոմ 593. — Եկեղեցի եւ Դպրոց 595. — Մանկութիւն 597. — Գեղեցկութեան Սկզբունքները Բնութեան Մեզ 599. — Կեդրոնական Թուրքիոյ կրօն. Խառն Ժողովին ԺԶ. Տարուան Նիստը 600. — Ուղեւորութիւն Պիքիսէն Կա. րին 601. — Բաղդադ. Վարժարանի Շրջանաւարտից Հանդես ի Պիքիս 603. — Պատասխանելի կարեւոր Հարցում Մը 603. — Այլեւայլք 603. — Ազդեր 604. — Քաղաքական Լուրեր 605:

ՃԱՓՈՆ

[Խմբագրական]

4.

Ճափոնի արածուծութիւններն ալ, ներածուծութիւններն ալ, հակառակ պատերազմական վիճակին, անցեալ տարիներու հետ բաղդատմամբ աւելի են: Սակայն որովհետեւ այս տարուան առեւտրական տեղեկագիրներուն մանրամասն հաշիւը չունինք մեր առջեւ, 1903ի առեւտրական շարժման վրայ պիտի խօսինք: Այդ տարին Ճափոնի արածուծութիւնները եւ ներածութիւնները գրեթէ հաւասար էին արժողութեամբ: Արածութիւնները հաշուուած են 24 միլիոն Օսմ. ոսկիէ քիչ մը աւելի, իսկ ներածութիւնները 25 միլիոնէն քիչ մը աւելի: Արածութիւններու ամէնէն խոշոր մասը ընդունողն էր Նախ Ամերիկա, ապա Բրիտանական Պետութիւնը, ապա Չին, ապա Ֆրանսա: Ներածութիւնները ամէնէն աւելի եղան Անգղիայէ, ապա Ամերիկայէ, ապա Չինէ եւ ապա Գերմանիայէ: Ասկէ կը տեսնուի թէ օտար ո՞ր երկրները պիտի վաճառուին զլիսաւորապէս, եթէ արդի պատերազմին ընթացքին մէջ կտրուի Ճափոնի առեւտուրը:

Դաշնագրական 30 նաւահանգիստ կայ, որոնց մէջ կը կեդրոնանայ օտար վաճառականութեան

գրեթէ ամբողջութիւնը: Ասոր մէկ հետեւանքը սա է որ օտարականը ներքնագաւառի արտադրողներուն եւ սպառողներուն հետ ուղղակի կապակցութիւն չունի, այլ ամէն նաւահանգիստ կը չրջապատուի տեղացի միջնորդներու զօտիով մը, որոնց ձեռքէն պիտի անցնի ամէն գործ: Ոմանք կարծած են թէ, եթէ օտարներու թոյլ տրուէր գաւառներու մէջ առեւտուր ընել, առեւտրական շարժման արժողութիւնը կ'աւելնար: Սակայն Մր. Չէյմպլըրէն տարակոյս ունի այդ մասին: Կ'ըսէ նաեւ թէ տեղային միջին առեւտրականը դեռ չափ քան ունի սորվելու: Դեռ ետ է ճշտապահութեան, ճշմարտախօսութեան եւ խոստմնապահութեան խնդիրներու մէջ: Եթէ նայի որ պայմանագրութիւն մը կորստաբեր պիտի ըլլայ իրեն, կ'աշխատի զայն աւրել՝ առանց նկատելու սա խնդիրը թէ իրեն պատիւ կը բերէ այս: Սակայն այս քննադատութիւնը գրուեցաւ աւելի քան տասը տարի առաջ: Անկէ ի վեր զարգացած է Ճափոնի վաճառականութիւնը եւ հազիւ կարելի է տարակուսիլ թէ այս զարգացման ընկերացած է աւելի մեծ չափով որդեգրում արեւմուտքի առեւտրական սկզբունքներու: Առեւտուրին մեծ մասը կանխիկ վճարմամբ կ'ըլլայ:

Արտածութեան գլխաւոր ապրանքն է մետաքս, խամ կամ մանուած կամ գործուած : Մետաքսի մեծագոյն մշակութիւնը տեղի կ'ունենայ գլխաւոր կղզիին կեդրոնական եւ հիւսիսային մասին մէջ : Մր. Չէյմպըրլէն կ'ըսէ թէ խոզակը ուրիշ երկիրներու լուսագոյն խոզակին կը հաւասարի, «բայց մետաքսը պատրաստուելու համար այնչափ խնամ չընդունիր եւ հազիւ կը հաւասարի Փրանսականին եւ Իտալականին» : Արտածութեան երկրորդ կարեւոր ապրանքն է բամբակի մանած : Խամ բամբակին մէկ մասը օրմէ կը շինուի այս մանածը՝ Ճափոնի մէջ կ'արտադրուի, բայց մեծ մասը օտար երկրէ կը բերուի : Արտածելի ուրիշ կարեւոր ապրանք մը թէյ է : Կըսուի թէ թէյատուելը Չինէ ներածուած է 1400 տարի առաջ, բայց Ճափոնական թէյը կը տարբերի Չինու մէջ մշակուածէն : Իր վաճառման գլխաւոր հրապարակն Ամերիկա է, զի Եւրոպացիները Չինու եւ Հնդկաստանի թէյերուն նախապատուութիւն կու տան : Իր պարտաւորութիւնն ալ տարբեր է : Եռացող ջրով չպատրաստուելի Չինականին նման, զի շատ դառն ըմպելի մը կ'ըլլայ այն ժամանակ : Որչափ ընտիր ըլլայ թէյը, այնչափ քիչ տաք ըլլալու է ջուրը : Անցեալին մէջ թէյ խմելու արտոդուութիւնը ընկերային ակումբներու գլխաւոր գործերէն էր եւ շատ փառաւորապէս կ'ըլլար :

Ուրիշ գլխաւոր ապրանք մը արտածութեան, որ հետզհետէ կ'ընդարձակի, բրինձն է : Մր. Չէյմպըրլէն կ'ըսէ, «Ճափոնական բրինձը աշխարհի լաւագոյն բրինձն է» եւ քաղաքներու գլխաւոր ուտեստն են ցորեն, գարի եւ մանաւանդ կորեկ : Բրինձը պերճանք է հոն եւ միայն տօնական օրերու հիւանդութեան ժամանակ կը գործածուի : Ուշադրութեան արժանի կէտ մ'է թէ բրինձը նշաւաւոր տեղ կը գրաւէ թէ՛ արտածութեան, թէ՛ ներածութեան մէջ : Ճափոնցիներ կը տեսնէ թէ կըրնայ ստար երկրէ բրինձ գնել այնպիսի գնով մը որ շատ աւելի վար է քան զայն, զոր օտարազգի վաճառականներ յօժարութեամբ կը վճարեն Ճափոնական բրինձի համար : Ուստի բաւական քանակութեամբ ծախու բրինձ կ'արտադրէ եւ ուտելու բրինձ կը ներածէ : Կղզիին հանքային գլխաւոր արտադրութիւններն են հանքածուխ եւ պղինձ եւ արտածութեան գլխաւոր նիւթերու կարգէն են : Առեւտուրի վրայ խօսելու առիթով ուղղելու ենք դիտողութիւն մը զոր ուրիշ յօդուածի մը մէջ ըրած ենք, ըսելով թէ Եոքոհամա եւ Նակագաքի Ճափոնի գլխաւոր նաւահանգիստներն են : Բոլորովին ուղիղ չէ այս :

Անոնք նաւային գլխաւոր նաւահանգիստներն են, բայց իբրեւ առեւտրական կեդրոն Եոքոհամա առաջին է եւ Բոպէ երկրորդ, եւ օտար վաճառականութեան եօթնութերորդը այս երկու նաւահանգիստէն կ'անցնի : Նակագաքի երրորդ է, բայց Բոպէն շատ ետ կը մնայ :

Ճափոնական կառավարութեան տնտեսական վիճակը լաւ էր ներկայ պատերազմը չսկսած : Հանրային պարտքը տարի մը առաջ իբր 60 միլիոն ոսկի էր : Այս էր մասամբ հետեւանք Չինեւճափոնական պատերազմին, որ 50 միլիոն ոսկիի նոստաւ Ճափոնի : Այս պարտքին գրեթէ 18 միլիոնը վճարուեցաւ Չինէ առնուած պատերազմական տուգանքով : 1902-3ի ելեւմտացոյցին մէջ 31,700,000 ոսկի հաշուուած էր ելեւմուտը : Հարկաւ պատերազմին պատճառով սաստիկ շատցաւ երկրին ծախքը :

Ճափոնի դրամական միութիւնն է եէն, որ այժմու հրապարակի գնով իբր 12 դահ. կ'արժէ Պոլսական դրամով : այսինքն ինը եէնը մէկ ոսկիի հաւասար է : Հետեւապէս եէնը գրեթէ բուպլի հաւասար արժողութիւն ունի : Աւելի փոքր դրամներ ալ կան եւ դրութիւնը տասնորդական է : Մէկ եէնը 100 սէնի հաւասար է եւ մէկ սէնը 10 րինի : Բինէ վար ալ դրամներ կան, բայց փարայի կոտորակ միայն կ'արժեն եւ պէտք չկայ զանոնք յիշելու : Արծաթ եէն կայ, նաեւ արծաթ փոքր դրամներ, եւ 5 սէննոց նիքէլ դրամ մը : Ոսկի դրամներ ալ կան : Տասը եէննոց դրամ մը գրեթէ Անգղիական ոսկի մը կ'արժէ : Կայ նաեւ 20 եէննոց եւ 5 եէննոց ոսկի դրամ : Արագութիւնը որով Ճափոն 1897էն ի վեր կ'աւելցնէ հրապարակի վրայ ոսկի դրամը, այսինքն յորմէհետէ ոսկեդրամի դրութիւնն ընդունեցաւ, ասկէ կը տեսնուի որ մինչ 1895-6ին հրապարակ հանուած արծաթ դրամին արժողութիւնը նոյն տարին հանուած ոսկի դրամին 14պատիկն էր, 1899-1900ին հրապարակ հանուած ոսկի դրամին արժողութիւնը արծաթին արժողութեան եռապատիկէն աւելի եղաւ : Թեղթադրամ ալ կայ Ճափոնի դրամատունէն հրապարակ հանուած, որ ոսկի դրամով կը վճարուի երբ ներկայացուի :

Ճափոնի առեւտրական շարժումը մեծ մասամբ կը կատարուի օտար նաւերով, որոնցմէ գրեթէ 7,000 մտան Ճափոնական նաւահանգիստները 1902ին : Ճափոնցիներն ունէին այն տարին 555 առեւտրական շոգենաւ եւ 1,241 առաքաստանաւ իւրաքանչիւրը աւելի քան 400 տակառաչափնոց : Ուտեստի նիւթը բնականապէս կը կապակցի

վաճառականութեան նիւթին հետ, վասն զի մարդուս մարմնական առաջին պէտքն ուտելիք է: Թէյի եւ բրնձի վրայ խօսեցանք: Շաքար, ալիւր, լուբիա եւ նմանօրինակ ընդեղէններ ու գինիներ ներածութեան գլխաւոր նիւթեր են: Ուտելու կողմէ ճափոնցիներու մասնաւոր մէկ յատկութիւնը սա է որ շատ քիչ միս կ'ուտեն եւ գրեթէ կրնայ ըսուիլ թէ բնաւ չեն ուտեր: Այս սովորութիւնը մասամբ Պուտտայական կրօնքէն է, որ կը պահարարէ ուտելու համար կենդանի մեղսներ, եւ ճափոնցիները միս ուտելէ հրաժարեցան աւելի քան հազար տարի առաջ: Բայց ձուկ ուտելու թոյլտուութիւն եղաւ, թէպէտ այդ ալ առիթ կուտայ կենդանի մեղսներու եւ Մր. Չէյմպըրլէն կ'ըսէ թէ բարեպաշտական նենգութիւն մը երբեմն օգնութեան կը հասնի մարդկային տկարութեան: Կէտը ձուկ է եւ հետեւապէս կրնայ ուտուիլ: Եղնիկը «լեռնային կէտ» կը կոչուի եւ ուստի իր միսը կ'ուտուի իբրեւ ձուկ: Սակայն այս երբեմն միայն կ'ուտուի: ճափոնցիները սովորաբար միս չեն ուտեր, բայց մեծաքանակ ձուկ կ'ուտեն: Ճափոն, կղզիներու պետութիւն ըլլալով, բնականապէս առատ եւ աժան ձուկ կ'ունենայ, զոր զանազան կերպերով կը պատրաստէ սեղանի համար: Զուկը պատառ պատառ կը կտրուի եւ հում կ'ուտուի քացախով, կը խաշուի, ծեծելով փոշի կը վերածուի, ապա զնդակի վերածելով կ'եփուի: Եւ այս եւ ուրիշ կերպերով պատրաստուելով սեղան կը բերուի ամէն հացկերոյթի մէջ: Խոհարարական արուեստի շահագորգողներուն հաճելի պիտի ըլլայ բաղդատել Կ. պոլսոյ եւ Թուրքիոյ խոհարարներուն ձուկի պատրաստութեան մեթոտները:

Կենդանական գլխաւոր ուտեստը բացի ձուկէն հաւկիթ է: Իրինձ, կաղամբ, լուբիա, չազանակ եւ ուրիշ բանջարեղէններ շատ կ'ուտուին, եւ զըլխաւոր ըմպելիներն են թէյ եւ սաք որ բրնձէ շինուած ալքոլաւոր ըմպելի մ'է: Հացկերոյթի մէջ ամէն կոչնական իրեն յատուկ պզտիկ սեղան մը կ'ունենայ, որու առջեւ կը նստի գետնին վրայ: Ահաւասիկ Մր. Չէյմպըրլէնի վկայութիւնը. «Ճափոնական կերակուրներ եւրոպական տենչերու գոհացում չեն տար: Ճափոնական ճաշէ ետեւ կուշտ ըլլալու միանգամայն սննդաբար ոչինչ կերած ըլլալու զգացում մը կ'ունենաք: Կերակուրը մաքուր է, հիանալի կերպով զերծ ճարպէ, յաճախ երեւոյթով սիրուն: Բայց անով սնանիլ — ոչ: Այսու ամենայնիւ ճափոնցիները ֆիզիքական կորովի նուազութիւն ցոյց չեն տար, եւ հաւանօրէն անոնց ուտեստը իրենց կլիմային տակ ա-

ւելի լաւ է անոնց քան զոր պիտի ըլլար մեծ մասամբ մեղէնէ բաղկացեալ կերակուր մը: Անդղիացիներն անպատճառ իրենց «րոզպիֆ»ը (եղան միս խորոված) ունենալու են, բայց ճափոնցիներու եւ, մեծ մասամբ հացով ու պանրով եւ հացով ու ձիթապտղով ապրող, Թուրքիացի չարքաշ աշխատաւորներու օրինակով կը հաստատուի թէ կարելի է զօրաւոր կազմ մը մուցանել առանց անոր:

ԵԿԵՂԵՑԻ ՆԻ ԴՊՐՈՑ

(Յ. Գ. Գ.)

«Եկեղեցիին աւելի կարեւորութիւն տալու է թէ դպրոցին»: Այս հարցումին մեր տալու պատասխանը պիտի ըլլայ այն գաղափարին համեմատ, զոր կը կրենք այս երկու հաստատութիւններուն նկատմամբ: Եւ որովհետեւ այս մասին մեր հանրութեան մէջ գաղափարի միութիւն չկայ, յիշեալ հարցումին տրուած պատասխաններն ալ զանազան եղած են: Ըստ ոմանց Եկեղեցին կղերականներուն շահուն համար կազմակերպուած հաստատութիւն մըն է ճշմարիտ կարեւորութենէ զուրկ, եւ կղերին եւ տգէտ ժողովրդին համար միայն ունի տեսակ մը կարեւորութիւն: Յիշեալ հարցումին պատասխանը զոր պիտի տան այս գաղափարը ունեցողները, սա է. «Եկեղեցիի պէտք չկայ. նախ եւ առաջ պարտիմք դպրոցին կարեւորութիւն տալ»: Ոմանք եւս կը համարին թէ Եկեղեցին մարդու հոգւոյն փրկուելուն եւ երկինք երթալուն համար սահմանուած կազմակերպութիւն մը եւ գործածուած միջոց մըն է եւ անոր կարեւորութիւն կը տրուի հանդերձեալ կեանքի տեսակէտով միայն: Այսպիսիներ Եկեղեցւոյ եւ Եկեղեցւոյ պաշտօններուն հանդէպ յարգանք կը տածեն, եւ Եկեղեցւոյ շինութեան եւ յարատեւութեան համար ըստ կարի օժանդակութիւն մատուցանելու պատրաստ են, բայց հանդէպ Եկեղեցւոյ եւ Եկեղեցւոյ պաշտօններուն մասնաւոր նախանձաւորութիւն մը չեն զգար: Այս բանը հոգեւոր պաշտօնեաներուն կը թողուն: Ասոնք յիշեալ հարցումին սապէս կը պատասխանեն. «Եկեղեցւոյ կարեւորութիւն տանք հանդերձեալ կեանքին նայելով, եւ դպրոցին՝ ներկայ կեանքին նայելով»: Իսկ ոմանք կ'ըսեն. «Եկեղեցին լոկ հանդերձեալին համար չէ, այլ՝ այս կեանքին համար ալ հոգեւոր կեանքը, այսինքն հոգւոյն փրկութիւնը, երաշխաւորող հոգեւոր հաստատութիւն մըն է, եւ միանգամայն կ'ընդունին թէ մարմինը եւ մարմնային կեանքը հոգւոյն նկատմամբ անկարեւոր են, մասնաւոր կասկածելով թէ

մտային դաստիարակութիւնը մի գուցէ զմարդ հոգեւոր գաղափարներէ ուծացնէ, դպրոցներուն կարեւորութիւնն չեն տար եւ իրենց ամբողջ միտքը եւ զօրութիւնը Եկեղեցիին կը նուիրեն։ Այսպիսիներ յիշեալ հարցումին կը պատասխանեն թէ՛ «նախ եւ առաջ Եկեղեցին պէտք է, դպրոցը ինչեւիցէ կերպով կ'ըլլայ»։ Մեր հասարակութեան մէջ դպրոցին նպատակին եւ կարեւորութեան մասին սխալ գաղափարներն ալ կը ներգործեն սոյն հարցման մեր տալու պատասխանին վրայ։ Անոնք որ կը խորհին թէ՛ դպրոցին մատուցանելիք ծառայութիւնն է տղաքը կարողացնել առեւտուրի կամ արհեստներու մէջ գրել հաշուել՝ դպրոցներուն դոյզն կարեւորութիւն կու տան, եւ դպրոցի վրայ այնքան ժամանակի համար կը խորհին միայն, որքան ժամանակ որ իրենց տղաքը կը մնան դպրոցի մէջ։ Ուրիշ ժամանակ անոնց ուշադրութիւնն չեն ընել։ Բայց խնդրին վրայ քիչ մը տարբեր տեսակէտէ նայինք։ Նախ, ուղիղ հասկնանք Եկեղեցւոյ նպատակը։ Եկեղեցին միայն երկինքի համար հոգիներ պատրաստող հաստատութիւն մը չէ։ Անիկա է կրօնական հաստատութիւն մը, որուն նպատակն է այս կեանքին մէջ մարդոց, այսինքն թէ՛ իր անդամներուն եւ թէ՛ համօրէն մարդկային սեռին, կատարելութեան հասնելուն հոգ տանիլ։ Անոր անդամները կը հաւատան թէ՛ գտած են կրօնական սկզբունքներու միջոցաւ կատարեալ մարդիկ ըլլալու գաղտնիքը, եւ միաբանած են ուրիշ մարդոց ալ ծանօթացնել եւ յայտնել նոյն գաղտնիքը։ Իսկ այս կատարելութիւնը միայն կիրակի օրուան յատուկ չէ, այլ՝ շաբթուան իւրաքանչիւր օրուան կը պատկանի։ Ոչ թէ՛ միայն երկրպագութեան եւ հոգեւոր պաշտամունքի յատուկ է, այլ՝ պարտի արտայայտուիլ կեանքի իւրաքանչիւր վիճակին եւ պարագաներուն մէջ, տան մէջ, շուկային մէջ եւ ամէն տեղ։ Ահա այս է Եկեղեցւոյ նպատակը։ Եկեղեցին կազմակերպութիւն մը եւ մարմին մըն է, որ պէտք է ծառայէ մարդուս կատարեալ ըլլալուն։ Անոր մէջ պիտի աճին զարգանան անդամները, եւ ասոնք մարդկային սեռին աճման եւ զարգացման գործին մէջ խմորի պաշտօնը պիտի ունենան։

Ինչ է դպրոցին պաշտօնը։ Դպրոցները լոկ աշակերտներուն մտքին մէջ տեղեկութիւններ լեցնող մեքենաներ չեն եւ կամ անոնց միայն մտաւոր զարգացումը երաշխաւորող հաստատութիւններ չեն, ոչ ալ այնպիսի տեղեր՝ ուր աշակերտները կրթութիւն իրենց մանկութեան եւ երիտասարդութեան մէջ կատարեալ մարդիկ ըլլալ։ Դպրոցը հաստատութիւն մըն է, որ աշակերտին կը սոր-

վեցնէ այն սկզբունքները որոնցմով ներկայ եւ ապագայ կեանքին մէջ, այսինքն այն միջոցին երբ անիկա դպրոց կը շարունակէ, նաեւ դպրոցէ ելելէն ետքը մինչեւ կեանքին վախճանը, կրնայ կատարեալ մարդու պէս ապրիլ։ Ուրեմն Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին միանգամայն նպատակն է մէկ, այսինքն անհատին եւ հանրութեան կատարելութիւնը։ Միայն թէ Եկեղեցին ասիկա կրօնքի միջոցաւ կ'ընէ, եւ ամբողջ կեանքի միջոցին կը շարունակէ։ Իսկ դպրոցը այս նպատակին ժամանել կը ճգնի՝ քանի մը տարի տեւող ժամանակամիջոցի մէջ մարդուս կարգ մը սկզբունքներ ուսուցանելով։

Արդ ըսուածներէն ակնյայտի կը տեսնուի թէ՛ ծառայութեան եւ օգրեցութեան կողմանէ Եկեղեցին դպրոցէն առաջ է, նախապատիւ է։ Բայց դպրոցն ալ Եկեղեցւոյ գործին նկատմամբ մարդոց այնպիսի սկզբունքներ կու տայ՝ որ Եկեղեցւոյ յաջողութիւնը կ'ապահովէ։ Ուրեմն այս հայեցումածով Եկեղեցին թերի եւ անկատար է առանց դպրոցի։ Եթէ Եկեղեցիի մը անդամները դաստիարակուած չեն, կրօնքին բնութիւնը լաւ հասկցած չըլլալով կա՛մ մոլեռանդ կ'ըլլան եւ կա՛մ ամէն վարդապետութենէ երերող տատանող անհաստատ անձեր։ Միւս կողմանէ, եթէ Եկեղեցին մարդոց կ'առաջնորդէ՝ անոնց դպրոց գալէն առաջ, եւ դպրոցին մէջ ու դպրոցէ ելլելէն ետքը, դպրոցին մէջ տրուած կրթութիւնը կարող չէ երաշխաւորել թէ՛ անոնք կատարեալ մարդիկ պիտի ըլլան։

Ուրեմն պէտք է որ այս երկու հաստատութիւնները կատարեալ համաձայնութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ ընթանան։

Եկեղեցին պարտի քաջաբերել դպրոցները եւ օժանդակել անոնց եւ ոչ թէ հեռուանց հանդիսատես եզդի մը դիրքը բռնել, իբր թէ՛ դպրոցները աշակերտներուն ծնողաց եւ ուսուցիչներուն միայն պատկանող բան մը ըլլային։ Բայց ըսել չենք ուզեր թէ Եկեղեցին ամէն դպրոցի ձեռնամուխ պէտք է ըլլայ։ Այլ թէ՛ պարտի դպրոցները սիրել, անոնց ձեռնտու ըլլալ, պարտի ամէն օժանդակութիւն ընել անոնց յաջողութեան եւ տեւականութեան համար։ Ուրախ ենք որ մեր Եկեղեցիներէն շատեր պարտականութիւն կը համարին կանոնաւոր կերպով նպաստներ ընել դպրոցներուն։

Միւս կողմանէ, դպրոցները պարտին օգուտ քաղել Եկեղեցւոյ նպատակէն եւ սկզբունքէն։ «Մեզի դպրոցներ պէտք են, Եկեղեցին թող ինքզինք հոգայ» ըսել սխալ սկզբունքէ ծագում կ'առնէ, ինչպէս յիշեցինք առաջ։ Դպրոցները Եկեղեցւոյ ձեռնառութեանը կարօտ են։ Ըսել չենք ու-

գեր թէ ճշգրտացնելու մէջ եկեղեցիներուն մասնաւոր վարդապետութիւնները ուսուցանելու են,» եւ կամ թէ ճշգրտացնելու եկեղեցւոյ պաշտօնեաներուն վարչութեան ներքեւ գտնուելու են,» Ոչ : Այլ թէ՛ եկեղեցւոյ սկզբունքը, այսինքն սէր առ Աստուած եւ առ մարդիկ, պարտի դպրոցներուն ալ հիմն եւ սկզբունքը ըլլալ : Նախնի Մաքրակրօնները, ամէն ուր որ երթային, եկեղեցի մը եւ դպրոց մը կառուցանել իրենց առաջին գործն ընելով ամէնէն լաւ ընթացք մը բռնած եղան :

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԱՆՁՈՒՐԻԱ

(Ճեյմս Ու. Տէյլօրըն)

Դ

Թաթուկքաօ, որ կը գտնուի Եալուի բերնին մօտ, կարելի է հասնիլ տեղատուութեան ժամանակ Չինական բեռնարարձ փոքր նաւերով, երկու օտք միայն խորութիւն ունեցող ջրանցներու մէջէ : Շատ գործունեայ փոքրիկ քաղաք է, վասն զի կը ծառայէ իբրեւ նաւահանգիստ ուր փոխադրութիւն կը կատարուի Չինական բեռներու, որոնք Անթունկէ վեր կամ վար կը ղրկուին : Հոս իբր ութսուն Ռուսեր, ատաղձի ընկերութեան բանուորներ, եւ ոչ ուրիշ օտարականներ, կը բնակին : Այս նաւահանգիստը մօտեցաւ միջազգային վաճառականութեան բացուեցաւ Ճափոնի դաշնադրութեամբ Չինոս հետ : Ասոր մերձակայ Չինական ծովեզրը ցած է, եւ թէպէտ բնակչութիւնը սակաւ է, բայց ընդարձակօրէն կը մշակուի լուրիա, կորեկ, ցորեն եւ գարի :

Յաջորդ կարեւոր տեղն է Եոնկամիօ, Թաթուկքաօէ տասնըհինգ մղոն վեր, գետին Բորէական կողմը : Հոս է Ռուսական ատաղձի ընկերութեան վայրը :

Մանչուրիոյ մէջ կարեւորութեան նկատմամբ երկրորդ գաւառն է Քիրին, որ կը բովանդակէ Սունկարի գետին եւ Շէնկքինկ գաւառին մէջտեղի երկիրը արեւելքէ արեւմուտք : Այս գաւառը իբր հարիւր հազար քառակուսի մղոն տարածութիւն ունի : Արեւմտեան մասին բաւական մէկ բաժինը ցած, բլրային երկիր մըն է սեւ հողով մեծ դաշտերէ բաղկացած : Այս գաւառը առաջինն է ցորեն արտադրելու կողմանէ, որու յարմար է գերազանցօրէն : Լուրիա, գարի, վարսակ, մանր կորեկ, եգիպտացորեն, կանեփ եւ ծխախոտ ընդարձակօրէն մշակուած միւս արտադրութիւններն են : Քիրին գաւառի արեւելեան երկու երրորդ մասը լեռնային անապատ է, ուր շատ ցանցառ կերպով

կը բնակին սակաւաթիւ որսորդներ եւ թակարթ դիւորներ, եւ դժբաղդապէս անթիւ Հունկուզներ (աւազակ) : Բլուրները լաւ անտառներ ունին, իրաց առեալ նեղ երկայն գետին մը Թումէն դետին վրայ : Բայց քիչ ծառեր կը գտնուին բաւական խոշոր որ արժէ արդի ողոցարանները ներմուծել :

Քիրմ, մայրաքաղաքը, կարեւորագոյն քաղաքն է, եւ բնակիչները իբր 230,000 կը հաշուուին : Ութսուն մղոն հեռու կը գտնուի Ռուսական երկաթուղւոյ գիծերէն, բայց ամառնային ամիսներուն մէջ Ռուսական փոքրիկ շոգենաւ մը կ'երթեւեկէ Սունկարի գետին վրայ անոր եւ Լաոսաոքայի մէջտեղ որ Ռուսական երկաթուղիին վրայ կը գտնուի :

Չին կառավարութիւնը գինարան մը եւ փողերանոց մը ունի Քիրինի մէջ, որոնք փակուած են Ռուսական գրաւումէն ի վեր : Հոս կարեւոր արհեստներն են Չինական կօշիկներու, արծաթեղէն զարդերու, կահերու եւ դազաղներու պատրաստութիւնը : Մանչու տիրապետութեան հաստատման սկզբնաւորութենէն հետէ օովորութիւն եղած է ամէն ձեռք այս քաղաքէն Փեքին կայսեր իբրեւ ընծայ ղրկել եղնիկներ, եղջերուներ, վագրեր, սառած ձուկեր, մուշտակներ եւ մարգարիտներ, եւ սոյն ընծաները տակաւին կը ղրկուին տարուէ տարի : Խոզի մեծ երամակներ ասկէ կը տարուին Փեքին, եւ արջառներ կը ղրկուին Վլատիվոսթոք : Քիչ մըն ալ խոզի մազի արտածութիւն կ'ըլլայ : Քաղաքին մէջ կը բնակին քանի մը Անգղիացի միսիոնարներ, եւ այս վերջին երկու երեք տարիներուս մէջ շատ Ռուսեր :

Նինկութա, գաւառին նախկին մայրաքաղաքը, Քիրինի արեւելեան կողմը կ'իյնայ իբր հարիւր քառասուն մղոն հեռու : Մանչուրիական երկաթուղւոյ Վլատիվոսթոք — Խարպին ճիւղէն տասնըվեց մղոն հեռու կը գտնուի, եւ ժամանակաւ կարեւոր Չինական զինուորական կայարան մըն էր : Քաղաքը կը չրջապատուի բազմամեայ պարիսպով մը, եւ առեւտուրը կը կատարուի փայտով յատակուած նեղ փողոցի մը մէջ, Հոս կան խաղախորդարաններ, ոգիի Չինական թորանոցներ, լուրիայի իւղի եւ քաքարի գործանոցներ, եւ մուշտակի ընդարձակ մեծաքանակ առեւտուր կ'ըլլայ : Ռուսերը հոս զինուորներու գունդ մը ունին եւ կան նաեւ Ռուսական խանութներ եւ Ռուսական վոտկայի գործարան մը : Քաղաքը իբր 60,000 Չին բնակիչ ունի :

Քիրինի գաւառը կը բովանդակէ Մանչուրիոյ

բոլոր Ռուսական քաղաքներուն ամէնէն մեծ եւ ամէնէն բարգաւաճը Խարպին : Տակաւին երեք տարուան քաղաք է այս, սակայն անցեալ Դեկտեմբերին ունէր 60,000 բնակիչ, կէսը Ռուս : Շքեղ զիրք ունի Սուսկարի գետին վրայ, եւ Մանչուրիոյ իբր աշխարհագրական կեդրոնը կը գտնուի : Ռուսական երկաթուղւոյ գլխաւոր գծին վրայ է, եւ Վլատիվոսթոքի ճիւղ գիծը այս կէտէն կը սկսի :

Խարպին վարչական կեդրոնն է ամբողջ Մանչուրիական երկաթուղւոյն, որ պաշտօնապէս կը ծանցցուի Չինական Արեւելեան Երկաթուղի անուանով : Եւ նորոգման գործարաններ կառուցուած են մեծ ծախքով : Նաեւ Ռուսերը գրեթէ 160,000 Անգլ. ոսկի ծախքով հիմնած են տասը աղօրիքներ եւ 100,000 ոսկի ծախքով ոգիի թորանոցներ, աղիւսագործարաններ, ծրարելու գործարաններ եւ դարեջրատուն մը : Ռուսեւչինական Դրամատունը նոր աւարտած է գեղեցիկ շէնք մը 30,000 ոսկի ծախքով :

Եթէ Ռուսերը յաղթական ելլեն ներկայ պատերազմէն եւ պահեն իրենց գրաւած երկրին իշխանութիւնը, Խարպին պիտի ըլլայ բոլոր Մանչուրիոյ մայրաքաղաքը : Առէն եղած է ալիւրի աղօրիքի մեծ կեդրոն, եւ հոն կառուցուած տասը աղօրիքները մէկ օրուան մէջ կ'արտադրեն 4,500 տակառ ալիւր : Եթէ ներկայ պատերազմը արգելք չըլլայ երկրագործութեան, Խարպին հաւանօրէն լիովին պիտի կրնայ հայթայթել ալիւրի բոլոր պէտքը Ռուսական զօրքերուն, որոնք հոն պիտի զըրկուին :

Հայլուսիլիանի գաւառ. Գաւառներուն մէջ ամէնէն հիւսիսայինն է այս : Ունի իբր 200,000 քառ. մղոն տարածութիւն, եւ բոլոր գաւառներուն ամէնէն մեծն է, թէպէտ նաեւ ամէնէն ցանցառ բնակչութիւն ունեցողը : Այս բաժանումը յոյժ լեռնային է եւ անբեր խոշոր հողեր ունի : Մինչեւ անգամ ամէնէն բարեբեր գաւառներէն շատ քիչ մասեր կը մշակուին, թէպէտ շատ հողեր կան որոնք առատ ցորեն կրնան արտադրել : Նկատողութեան չառնելով հակառակ տրուած տեղեկութիւնները, Ռուս երկրագործները հոս կամ Մանչուրիոյ ուրիշ տեւէ մէկ կողմը գաղթականութիւններ հաստատած չեն : Հիւսիսարեւմտեան մասին մէջ մարդ կը մտնէ մեծ դաշտ մը, շարունակութիւն Մոնկոլիոյ պատտուական արօտավայր գաւառներուն :

Յաճախ կը լսուի Մանչուրիոյ հանքային մեծ հարստութեան վրայով, բայց իրողութիւնն այն է որ ցարդ արժէքաւոր քիչ բան գտնուած է : Հայլուսիլիանի գաւառին արեւմտեան մասին մէջ կը

գտնուին սակայն պատուական ոսկեհանքեր : Ասոնք կը տարածուին Արուն եւ Ամուր գետերուն եզերքն ի վեր Հայլարի յատակէն դէպ ի Սուսկարի գետին բերանը :

Մինչեւ անցեալ տարի միայն աւազէն կը հանուէր ոսկին : Բայց հիմա ոսկի պարունակող քարերը փշրելու քանի մը գործարաններ շինուելու վրայ են, եւ բաւական հարուստ հանածոյ կը հանուի այնպէս որ հանքը աշխարհի մեծ հանքերուն ցանկին մէջ բարձր տեղ մը կը զբաւէ : Ամէնէն պատուական գաւառները Ռուս ընկերութիւններուն ձեռքն են եւ աւազէն ոսկի հանողները մեծ շահ ըրած են :

Այս գաւառին ամէնէն կարեւոր քաղաքն է Յիցիքար, որ է մայրաքաղաքը եւ գլխաւոր զինուորական կէտը : Յիցիքար մեծ դաշտի մը կեդրոնը կը գտնուի, յայտնապէս ցորենի մտափայար երկիր, թէպէտ առ այժմ դեռ քիչ մշակուած է : Քսան մղոն հեռու է Ռուսական համառուն երկաթուղւոյ կայարանէն : Ունի 70,000 բնակիչ, գլխաւորապէս Մանչու եւ Մոնկոլ, թէպէտ խանութպաններուն մեծ մասը Չինացի են : Ամէն տարի բերաւոր արջառներ կը գնուին այս քաղաքին մէջ :

Հայլար, հեռուն հիւսիսային արեւելքի մէջ, միւս միակ կարեւոր կէտն է Հայլունկիլիանի գաւառին մէջ : Շատ տարօրինակ հին Մոնկոլեան քաղաք է, եւ եղած է կարեւոր զինուորական կայան մը քանի մը հարիւր տարի : Ռուսերը 1,500 բնակիչներով փայլուն փոքրիկ քաղաք մը շինած են երկաթուղւոյ կայարանին քով : Հին քաղաքը իբր միայն մէկ մղոն հեռու է : Շրջապատուած է տիղմէ ողորմելի պարիսպով մը, ունի միայն երկար փողոց մը տիղմէ միայրակ տուներով, եւ աղքատութեան ամէն երեւոյթ կը կրէ : Այսու ամենայնիւ կարեւոր փոխադրութեան կէտ մըն է արջառի համար, եւ աւելի ոգեւորութիւն կը տեսնուի անոր մէջ քան Չինական աւելի աղէկ երեւոյթ ունեցող հարաւային քաղաքներու մէջ : Արջառ, ոչխար եւ ձի կը հանուին յրջակայ գաւառներու ճոխ արօտներուն վրայ : Հակառակ այս երկրին ձմեռնային սաստիկ ցուրտին, ուղտ շատ կը գործածուի փոխադրութեան համար : Այս ուղտերը երկայն օտեւով (մաղ) եւ յոյժ տոկուն կենդանիներ են :

Քրիստ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 6ին (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գումգափու :

ԳԵՂԵՑԳՈՒԹԵԱՆ ՍԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Յ. Յ. Մ.)

2

Կը տեսնենք թէ դարեր առաջ մարդիկ գեղաբուսեաց փոխանակ Բնութենէն՝ այն անմահ ուսուցիչէն՝ սորվելու, իրենց սենեակներուն չորս պատերուն մէջ փակուած ուսուցիչներու գիրքերէն կ'ուսանէին, եւ հետեւաբար այլանդակ ծաղիկներու եւ թռչուններու նկարներ կը պատկերացնէին, որոնք երբէք չէին նմաներ Բնութեան մէջ գտնուած բնօրինակներուն։ Մէկ կողմէն Հոլանտական պատկերներու ազդեցութեամբ՝ ջրգողութենէ վարակուած անձեր եւ ատամնային խիզախ ցաւերու պատճառաւ ուռած դէմքեր, միւս կողմէն՝ արեւելեան պատկերներու մէջ՝ անօթութեան որդէն կրծուած եւ կմախք դարձած մարդիկ կը ներկայացնէին, որոնք իրենց հակադրական երեւոյթներովը անճաշակ եւ ծիծաղելի կը դառնային։ Սակայն 40-50 տարուան միջոցին մարդիկ ասանկ անհիմն սկզբունքներու դիմելէ աւելի ճշմարտութեան մշտնոգն ազդեւորին Բնութեան, դիմել կը նկատին։

Նորածնութիւնն ալ այս կէտին կը հպատակի։ Ժամանակ մը հասարակութեան մէջ սա ժողովրդային գաղափարը կար թէ ինչ որ Բնութեան ներհակ է՝ նորածնութիւն է։ Օրինակի համար, կրունկը բարձր կօշիկներ, երեք չորս կանգուն տրամագիծով մալաքօֆներ, իրանը մըջիւնի մը իրանին հաւասարցնող սեղմիրաններ, կէս կանգուն բարձրութեամբ լայն գլխարկներ, պարտիզպանի մը համեստ դրամագլուխ մը ըլլալու չափ ծաղիկփունջեր, կանաքի գլխարկներ՝ փետուրներով ուղղուած, որոնք կրնան թռչունի մը բոյնը լեցնել, վիզը սեղութեան դատապարտող վզնոցներ, մինչեւ կրունկները իջնող վերարկուներ, կէս մէջքը օդին հիւրընկալութեան յատկացնող ճաքէթներ, եւն։ եւն։ ասոնք ամէնն ալ չփացած նորածնութիւններ էին, եւ վա՛յ անոր որ ասոնցմէ կը խրտչէր, այնպիսիները նոյն իսկ մարդ կոչելու կը վարանէին։ Սակայն հիմա ասոնք բոլորն ալ մոռացումի խորքը թաղուած են, եւ մարդիկ աւելի կը ձգտին բնականը ճաշակելու, բնականը հագնելու եւ բնական կերպով ապրելու։ Մարդ ամէն պարագայի ներքեւ գեղեցկութեան հիացող մըն է։ Բնական երեւնալու փափաքը միշտ վառ է անոր մէջ։ ան ազեղ երեւնալ երբէք չսիրեր։ Մարդիկ կան, որոնք կըրթութիւնը եւ ազիտութիւնը եթէ քննադատելու ըլլաք, ձեզ ներողամիտ կրնան գտնուիլ եւ թերեւս

չնորհակալ ալ ըլլան։ Բայց եթէ իրենց գեղեցկութիւնը քննադատելու համարձակիք, ձեզ երբէք ներել պիտի չուզեն։ Այս հպարտութեան մենք ալ ներողամիտ գտնուինք եւ գեղեցիկ երեւնալու փափաքովը տոգորուած եւ կամ ազեղութեան հանդէպ մասնաւոր արհամարհանքով լեցուած անձերու մի քանի բնական սկզբունքներ յիշենք։ ուստի իրենց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս կէտին։

Մարդը բնականէն աւելի գեղեցկացնել անկարելի է։ Բայց ինչպէս Բնութեան մէջ գոյներու եւ ձեւերու հմայիչ ներդաշնակութիւնը եւ հակադրութիւնը գեղեցկութիւնը պայծառացնելու կը ծառայեն, նոյնպէս մարդս միտում մը ունի ինքզինքը աւելի գրաւիչ ընելու։

Բաց գոյն զգեստ հազնոդներ լոյսի չափազանց ցուցման պատճառաւ խոշոր կ'երեւին։ Մթազոյն հանդերձ մարդը աւելի փոքր կը ցուցնէ։ Հագուստի ձեւը ոչ խողովակի չափ նեղ ըլլալու է, ոչ ալ պարկի չափ լայն։ հետեւաբար նիհարները բաց գոյն եւ քիչ մը լայն հանդերձը նախընտրելու են, իսկ գէրերը՝ մթազոյն եւ չափաւոր նեղութեամբ հանդերձ։ Հանդերձին գոյնը իր դիմագծին յարմարելու է։ Սպիտակ դէմք մը ամէն գոյներու ալ անխտիր հրաւեր կը կարգայ։ Կանաչը, դեղինը եւ կամ ուրիշ խառն գոյներ չատքիչ մարդոց գեղեցկութեան կը նպաստեն։ Թխագոյն անձեր այս խառն գոյներէն բոլորովին զգուշանալու են։ Ճերմակը՝ թխագոյնը աւելի ճերմակ կը ցուցնէ։ Կանաչը, դեղինը, լեղակազոյնը թխագոյնին հետ սխրալի գեղեցկութիւն մը երբէք չեն կրնար յօրինել։ Թխագոյնին յարմարող գոյներն են սեւը, մութ լեղակազոյնը, նաեւ կապարագոյնը եւ ծուխի մութ գոյները։ Այս մութ գոյները ամէնուն համար ալ վայելուչ են։ Պզտիկներու համար բաց գոյները աւելի ճաշակաւոր են։

Ամբողջ Բնութիւնը կատարելութեան ցուցակի հայելին է։ Ան է տիպար կատարելութիւնը, եւ ան որ սեւէ պարագայի մէջ կատարելութեան հասնելու տենչով վառուած է՝ Բնութիւնը իբր անսխալ օրինակ պէտք է ընտրէ։ Բնութիւնը գեղեցիկը կը կերտէ եւ կը գրգռէ, ուրեմն մենք մեր գիտական ու կրթական յառաջդիմութեանց մէջ ասոր ուշադրութիւն ընելու ենք։

Ճշմարտութիւնը, գեղեցկութիւնը, օգտակարութիւնը եւ կատարելութիւնը իրարու հետ սերտ կապով մը զօդուած են։ Աստուած, Բնութեան Արարիչը, անոր այս օրէնքները այս անվրէպ սկզբունքներու վրայ հիմնած է։ Որեւէ քաղաքակրթութիւն, գրականութիւն, բանաստեղծութիւն եւ

արուեստ ստուգեալն եւ նենգութեան ակտանիշերով վարակուած՝ չկրնար անվիճելիօրէն յառաջդիմել, որովհետեւ անբնական կ'ըլլայ :

Այս բնական, ճոխ եւ անհուն օրէնքներու հպատակութիւնը մեզ լաւագոյնէ լաւագոյնը առաջնորդելու եւ գերազոյն Արարչին նպատակին հասցնելու կը նպաստէ : Կը փափաքի՞ք լաւ, գեղեցիկ, օգտակար, բարեբաւօրիկ, հաւատարիմ եւ պարկեշտ ըլլալ, Բնութիւնը մանրակրկիտ ուշադրութեամբ եւ սիրով քննեցէ՞ք, անոր օրինակներուն ուղղակի հետեւեցէ՞ք : Իհա պայմանը յաջողութեան :

(Թորքեթէ)

Թ. Կ. ՏԵՏԵՍԱՆ

Վ. Ե. Բ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐԲԻՈՅ ԿՐՕՆ. ԽԱՌՆ,
ԺՈՂՈՎԻՆ ԺՁ. ՏԱՐՈՒԱՆ ՆԻՍՏԸ

Այս հոգեւոր ժողովը Յունիս 23 հինգշաբթի առաւօտ ժամ 8ին (Ը. Ե.) Մարաշ Տիվանլըի Աւետարանական եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ : Ներկայ կը գտնուէին 47 բնիկ քուէատու անդամներ եւ 35 պատուոյ անդամներ, նաեւ Կեդրոնական Առաքելութիւնը կազմող 16 քուէատու եւ 11 պատուոյ միսիոնար անդամներ : Փրօֆ. Ա. Լեւոնեան նախագահ եւ էլիշա Բուպեան քարտուղար ընտրուեցան եւ պաշտօնապէս գործի սկսուեցաւ :

Յունիս 23-30, ամէն առաւօտ ժամ 8-11½ (Ը. Ե.) տեղի ունեցած նիստերուն մէջ յուղուած խնդիրները եւ որոշումները հետեւեալներն են համառօտիւ .

1. Եկեղեցիներէն Խեղէկ-Բիւնէր . Նկատմամբ սոյն նիւթին, որ ժողովին գրեթէ 1½ նիստը զբաւեց, երբեմն պարզ եւ համառօտ, երբեմն ալ խանդով եւ եռանդով քիչ մը երկարատեւ տեղեկագրութիւններէն տեսնուեցաւ թէ այս տարի եկեղեցիներուն եւ պաշտօնականներուն համար հաճելի տարի մը եղած է ընդհանրապէս, հոգեւոր արթնութեան եռանդը անհատներուն կեանքին եւ նկարագրին մէջ գործնական ձեւ մը առած է, հոգեւոր պաշտամունքներու մէջ Սուրբ Դիւրք բերելու սովորութիւնը աւելցած է, ժողովուրդներուն մէջ Սուրբ Դրոց ընթերցումը աւելի ընդհանրացած է, հոգեւոր տուրքերը 1/3 համեմատութեամբ աւելցած են, դպրոցներ յառաջդիմութեան մէջ գտնուած են : Բայց ցաւով հասկցուեցաւ նաեւ թէ բնակչութեան մէկ երրորդը քարոզիչէ՛ գուրկ են : Տեղեկացուեցաւ թէ Մէրսինի մէջ վայելուչ եկեղեցւոյ մը եւ

Սիոի մէջ ընդհուպ մանչերու նախակրթական դպրոցի մը բացման պէտք կայ : Ատանայի եկեղեցին խնդրեց որ Տր. Մարտին եւ Անգղիացի Միս Ուարիս շարունակեն իրենց պաշտօնները : Ուրֆա Ակադեմիա մը ունենալու համար անցեալ տարիներու ըրած խնդիրքը կրկնեց : Բէսապ յայտնեց թէ անհրաժեշտ պէտք ունի երկու միսիոնար վարժուհիներու : Հաճըն խնդրեց որ մեծ եկեղեցիներուն հովիւներէն մէկը գոյ տեղւոյն անհովիւ բեմը :

2. Հասարակութիւններ . (ա) Գոհունակութեամբ տեսնուեցաւ թէ Մարաշի Աստուածաբանական վարժարանը այսօր զարգացուն վիճակի մէջ կը գտնուի, թէ դաստիարակութեան գործը յառաջ տարուած է յաջողութեամբ եւ ձեռնհասութեամբ, թէ մարմնամարզի միջոցաւ աշակերտներուն ֆիզիքականը բարւոքուած է, թէ յառաջիկայ տարւոյ մէջ նոր կարգ մը կազմելու համար այժմէն իսկ 25 անձինք ներկայացած են, թէ ընդարձակ շրջանակներու մէջ պաշտօնականներու պէտք կայ եւ հրաւէրներ եղած են, թէ նոր եւ հոյակապ շէնք մը կառուցուած է, Միանգամայն փափաք յայտնուեցաւ որ աւելի ճիշդ թափուի հոգեւորութիւնը զօրացնելու համար :

(բ) Ի Մարաշ Կ. Թ. Աղջկանց Գոլէճի Տնօրէնուհին Միս Նէյջի Ամերիկա կը գտնուի, եւ տարուան բազմադիմի դժուարութիւններուն հակառակ դասաւանդութիւնները եւ երաժշտութեան, կարի եւ ձեռարուեստի կրթութիւնը գովելի վիճակի մէջ կը գտնուին, աշակերտներուն հոգեւոր կեանքը աւելի եւս գովելի վիճակի մէջ է : Դասաւանդութեան մէջ նոր մեթոտին կարեւորութիւն տրուած է ըստ կարելւոյն, մատենադարան եւ ուրիշ հանդերձանք ընդարձակուած են, Աստուածաբանական մատենադարանը, 30ի չափ խնամով պատրաստուած ճառեր, եւ այլեւայլ առիթներով հրաւիրուած արական եւ իգական օճէ իրր 20 կարող անձերու երգեցողութիւնը, ուղերձները եւ խօսած յորդորները աշակերտներուն միտքն ու բարքը մշակելու միջոց եղած են : Բայց ամէնէն աւելի մեծ ուրախութեան եւ շնորհակալութեան պատճառ եղած է սոյն տարւոյ մէջ կառուցման ձեռնարկութիւնը նոր շէնքի մը, որ 14 տարիներէ հետէ կ'ըստարտ մնացած էր :

(գ) Այնթապ Կ. Թ. գոլէճին մէջ առողջութիւնը, վարչութեան եղանակը եւ մաային կրթութիւնը գոհացուցիչ եղած են : Գոլէճին օսկաւաթիւ ուսուցիչները արժանաւոր կերպով եւ անձնուրացութեամբ աշխատած են : Վեր. Մ. Փափաղեանի,

Տր. Յ. Պապիկեանի եւ Միսիս Շէփրտի օժանդակութիւնը շնորհակալութեան արժանի հանդիսացած են : Թէ՛ Տնօրէն Տր. Ֆոլլըրի, յԱմերիկա ջանից եւ աշխատութեանց շնորհիւ, եւ թէ՛ գոլէճը ճանչցող բարեօճի անձերու անձնանուիրութեամբ ուրախութիւն պատճառելու չափով օտակ հաւաքուած է, եւ նպաստներ տրուած են թանգարանին ընդարձակման եւ նուագածութեան գործիքներու գնման համար : Այս ամառ իր տեղը պիտի գրուի շառարակի ժամացոյց մը, արդիւնք գոլէճի ընթացաւարտներու մարմնին ջանքերուն : Մասնաւոր նպաստի մը շնորհիւ հիւանդանոցին պատկանեալ նոր շէնք մը սկսուած է, նաեւ կը մտածուի ուրիշ շէնք մը եւս կառուցանել գիշերօթիկ աշակերտներուն համար, վասն զի գոլէճին 164 աշակերտներէն 103ը գիշերօթիկ են : Որովհետեւ գոլէճին հոգեւոր միջնորդը հոգեւոր արթնութեան տարիէ մը ետեւ բնապէս ակնկալուածին չհամապատասխաներ, աւելի աշտուրջ հօկողութեան պէտք տեսնուած է : (Շարունակելի)

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻԹԼԻՍԷՆ ԿԱՐԻՆ

Փիօնք Քրդաքնակ եւ Հայաքնակ գիւղ մ'է դարեւանդի մը վրայ կառուցուած : Շրջակայ ընդարձակ տարածութիւններ եւ չահեկան կալուածներ ապրելու մեծ գիւրութիւններ կ'ընծայեն վաստակաւոր գեղջուկին : Զարմանալի չէ՞ որ հոս եւս Հայերը նիւթական կարողութիւն ունենալով անգամ ուսուցիչ մը չունէին՝ գէթ պարզ ընթերցում ուսուցանելու համար եւ բնաւ դպրոց ունեցած չեն : Նիւթական արտեր կը մշակուին, կը մաքրուին, բայց մարդոց մտքեր տակաւին կոշտ եւ անոպայ կը մնան : Կայ եկեղեցի մը եւ երիտասարդ քահանայ մը : Պիթլիսի շրջակայ արուարձաններն եւ գիւղերն ընդարձակ կալուածներ չունին :

Բայց վերի եւ վարի Պուլանըզցիի գիւղական կեանք կը տարբերի անոնցմէ՝ ապրելու հեշտին միջոցներով : Խօսակցութեամբ, սովորութեամբ, ձեւով եւ տարազով Պուլանըզցին շատ կը տարբերի Պիթլիսի մերձաւոր գիւղացիներէն : Մեծատարած, բերրի եւ արգաւանդ արտեր զմիտաւանման, գեղեցիկ կանանչութեամբ մը շուրջ կը շողան : Այս բեղմնաւոր արտեր առատ եւ ճոխ հունձք կը մատակարարեն վաստակաւոր մշակին՝ իր ամբարներն եւ մառաններն լեցնելու փոխուած, ցնցուած առատարուղիս չափերով : Տակաւին գարնանացան կը ցանէին : Պուլանըզցի երկրագործին

ժամանակ չափուած է : Մարտ, Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն մէջ կը ցանէ, Յունիսին աշնանացանի արտեր կը հերկէ : Յունիսէն մինչ Յուլիոս խոտ կը հնձէ : Պուլանըզ նաեւ գիւղացիին կը մատակարարէ առատ եւ հիւթալից խոտ անասնաբուծութեան համար, որ ապրելու երկրորդ եւ հեշտին միջոց մը նկատուած է միշտ, եւ գիւղացին այս հաճոյական զբաղումով երկար տարիներէ հետէ կը շահագրգռուի եւ այսու կ'օգտուի :

Անուշ քունէն կազդուրուած, առաւօտ ժամ 7ին (Ը. Ե.) ճամբայ կ'ելլեմք կրկին : Օդ նպաստաւոր է : Սակայն կանխաւ կը լսենք թէ այս օրուայ մեր ճամբորդութիւն երկայն եւ խիստ յոգնեցուցիչ է զառի վեր եւ զառի թափ դժուարանցանքի ճամբաներով : Կարաւանի մէջ կան երկու երգիչ կարնեցի Թուրքեր, որոնք ճամբու դժուարութիւն մոռցնել կու տան իրենց քաղցր շարժներով : Մին, մասնաւորաբար շատ դիւթիչ ձայն ունէր եւ կ'երգէր եռանդաղին : Սակայն չափազանց երգելէն եւ ցուրտ օդէն ձայնը բոլորովին նուազեցաւ Բոխլին դիմում ընելով դեղ խնդրեց եւ օգտուեցաւ : Կրկին յաջորդ օր նոյն էր յուզիչ ձայնը : Բարեօրիտ բոխլի ներկայութիւնն այս կարաւանի մէջ մեծ օգուտ եւ բարիք ունեցաւ : Առանց փոխարինութեան դեղեր կու տար եւ կը քնէր հիւանդ ճամբորդներ, այր կամ կին, եւ այսու շատեր սրտազին շնորհակալութիւն կը յայտնէին : Զորս ժամ շարունակ կը քալենք : Ինչ տաժանելի յոգնեցուցիչ ուղիներ : Այս զառիթափէն իջիր, միւս ուղղորդ զառիվերէն ելիր տաք արեւու մէջ : Մանկիկներն եւս յոգնութիւն կ'զգան, կու լան, կը ճչեն կողմներու մէջ : Այսպէս մերթ դուրս կը հանուին դիեցուելու, կերակուելու, կամ ձիերու վրայ գրկաց մէջ հանգրծտացուելու, մերթ եւս կրուելու հետիոտն այն տղմուտ եւ ճախնային ճամբաներէն : Փորձ Ամերիկուհին քաջ ձիավարժի մը հանգոյն կ'ընթանայ այդ ճամբաներէն՝ ձին հեծած եւ մանկիկն մէկ կամ միւս գրկին մէջ պահած : Պահ մը հարթ դաշտագետնի մը մէջէն կ'անցնինք : Խիստ անուշահոտ բուրումն կը ծաւալի շուրջերնիս : Կապուտակ ծաղիկ մը, նարգէս, օլիոնուած է ամբողջ դաշտ : Զարդի եւ ճաշակի հետապնդողներ խիստ կը հաճոյանան մեծ մեծ փնջուկներ ունենալով այս քաղցրաբոյր ծաղկէն :

Մորատ գետի ափանց կը մօտինք : Հեռուստ կ'երեւի պղտորած, տղմուտ գետ իր յորդահոս ընթացքով : Սաստիկ տաքին կը քալենք շտապաւ, զի մեր այսօրուայ օթեւան ինն ժամ հեռի է դժուարամտալի ուղիներով : Զիբրէն վար կ'իջ-

ներք, Կամուրջի դարեւանդէն վար կ'իջնենք կամրջին վրայ եւ կրկին վեր կ'ելենք ուղղա-
հայեաց ճամբէ մը: Կամուրջն, ինչ ահեղ տեսա-
րան մը կը ներկայէ: Ահեղագող, փրփրացող գետ
բարձրացած կը գլուխ, կը սուրայ: Դրդացող
կամրջէն, կէս փայտ եւ կէս քար, կ'անցնինք
առաստիով: Անդունդ մը կայ հոն: Ոտքիդ
տակ երերում կ'զգաս, գլուխդ կը դառնայ:
Եւ ահա ճամբորդներու մէկ մասն, կամրջէն
անցած, վեր ժայռին վրայ նստած է երգիչ մար-
դուն հետ, որ երկու ճամբորդներու հետ կ'երգէ,
մինչ անոնք թմրուկ կը չային: Ամէնքնիս ալ
ապահով անցանք, եւ աղբերակի մը քով հանգ-
չելով պաղ ջրով զովացանք: Դարձեալ ելելէջային
աղմուտ ուղիներ կը կտրենք կ'անցնինք եւ ժամ
2½ին կը հասնինք Գարա-գըլ գիւղ:

Հազիւ ժամ մը հանգչած եմք Գարա-գըլի մէջ,
երկու հիւանդներ, Թուրք մը եւ Հայ մը,
կը բերուին դիմսիրտ բժշկին՝ դարմանուելու
համար: Գիւղի մէջ, շուտ մէկ ծայրէն միւսը հրա-
տարակուած է բժշկի համբուլը: Փութով կը խռ-
նուին ցաւագարներ եւ աղբոսական երեւոյթով մը
կ'աղաչեն: Այս համբերատար մարդ, որ մերժել
եւ կամ խիստ խօսիլ ինչ է չգիտեր, իբր բարե-
կամ, իբր ցաւակից կ'ընէ սիրայօժար ինչ որ կըր-
նայ: Խիստ բժշկի մ'է իր բարձր նկարագրով:
Հետեւեալ օր կիրակի ըլլալուն հոս հանգստա-
ցանք՝ օրը սուրբ պահելով: Պաշտամունք կատա-
րելու ջերմ փափաք մ'ունենցաւ Տր. Ընտրուում:

Օգը շատ պայծառ էր: Պիթիւսի եղբոր մը հետ
գիւղէն քիչ մը հեռի, բացօթեայ տեղ մը ուռնիններու
զովաստուեր հովանւոյն ներքեւ կը հանգչինք:
Հիացումով կը դիտենք անհուն կապոյտին ներքեւ
տարածուող կանանչ դաշտը, «*սառսը ԴԱՏՏԵՐ*» (Գարբիէ-
եանի բարբառով), որ հղօր ազդեցութիւն մը կը գոր-
ծէ հաւատացեալին սրտին վրայ: Հեռուն կ'երեւի
Մորատ գետ իր պղտոր եւ ծաւալուն, ծուռու-
մուռ ընթացքով եւ կ'անցնի խալով, ամբողջ
քովիկ հանգչող գիւղերուն ազդու բարբառով
մը խօսելով, «*ՁԱՅ ԶԱՆԳԷ*»: Օգասուն, հո-
տաւէտ եւ խոտաւէտ վայրեր, ինչ ընդարձակ տա-
րածութեամբ կը չըջանակէք վերի եւ վարի Պու-
լանըգի գեղեցիկ սահմաններ: Հեռուն, հեռուն
իբր սպիտակահեր պատկառելի ծերուկ կ'երեւի
Սիփան լիւռ, իր վեհ բարձանց վրայ փալվեցը-
նելով սպիտակ լոգիկն, զոր մերթ ամբողջ տարին
կրել կը յօժարի մինչեւ որ կրկին նորոգուի: Սի-
փանի լեռնաշղթան կ'երկարի, կը տարածուի դէպ
արեւելք եւ իր զիմաց հակառակ կողմ կը բարձ-

րանայ Պլէճան իր ծառալից եւ անտառուտ գագա-
թով: Պուլանըգին իր շատ մը պէտքեր, երկրա-
գործական գործիներ եւ վառելանիւթ Պլէճանէն
կ'ստանայ: Բրուտներն իրենց փուռերու համար
մասնաւորաբար հոս կը դիմեն վառելափայտ ճա-
րելու: Մորատ գետի ափանց վրայ սիռուած են
շատ մը գիւղեր աջ եւ ձախ-կողմէն: Շատ գեղեցիկ
են այս գիւղեր իրենց բնական տեսարաններով:

Ոչ նուազ գեղեցիկ էր Գարա-գըլ որ ու-
նէր բաւականաչափ ուռնիններ եւ բարտի-
ներ: Գիւղերն ունին առատ աղբերակներ եւ
առուներ, բերրի դաշտեր: Գարա-գըլ ունի ե-
կեղեցի մը եւ դպրոց մը, քահանայ մը եւ ուսու-
ցիչ մը: Հոս տեսանք այն ընտանի ճերմակ թռ-
չուն արագիլ, որ դարաւոր բարեկամութիւն հաս-
տատած է հիւրասէր գիւղացիին հետ: Երկու գի-
չեր հոռի մնալով ժամ 8 (Ը. Ե.) ճամբայ կ'ելենք:
Օգն ամպամած է կրկին: Այսօր 7-9 ժամու ճամ-
բայ կտրելու եմք մեր օթեւան Գարա-քէօփրու-
հաններու: Տակաւին Պուլանըգի սահմանի մէջ
եմք, քիչ վերջ խնուսի սահմանին կը հասնինք:
Երկայնաչար եւ բարձրաբերձ լեռներ, խնուսի սահ-
ման որոշողներ, կ'երեւին: Տաք ու աճեցուն բոյ-
սեր կ'աւելնան եւ քաղցր բուրում մը կը ծաւա-
լեն օդին մէջ, որչափ մօտիկնաս Բիւրակին սքան-
չիկ սահմաններուն: Խնուսի սահման կ'սկսի վեր-
ջապէս: Ինչ հաճոյական վայրեր: Ձոր եւ ծործոր,
հովիտ եւ դաշտ խորհրդաւոր անուններ ունին:
Կ'ըսուի թէ Կայէնի ձոր մը կայ հոս եւ այլ Սթ.
Գրական դէպքեր յիշեցնող տեղեր, ցոլցնելու թէ
նախամարդն հոս ստեղծուած եւ ապրած է:

Կ'անցնինք մէկ երկու փոքր ջրեր, որ այս տա-
րի անձրեւներէն յորդեր, բարձրացեր են: Աղի
փոքրիկ լճակ մը եւս կ'անցնինք, որ շատ խորունկ
ըլլալ կը թուէր: Այս ճամբուն վրայ կը պատահինք
մեր քաղաքացի բարեկամին Յովհաննէս Էֆ. Մո-
րատեանի, որ Սուլթանիյէ Վարժարանէն ելած իր
քնավայրը Պիթիւս եւ անկէ Սզերդ իր պաշտօ-
նատեղին կ'ուղեւորէր: Բարի գալուստ կը մող-
թենք եւ կ'անցնինք: Վերջապէս Մորատ գետի
եղերք կը հասնինք: Ձիւր ջուր կը մխրձին եւ ա-
պահով կ'անցնինք Գարա-քէօփրու գիւղը:

Գեղեցիկ գիրքով հաճոյական գիւղ մ'է այս:
Խնուսի գիւղեր շատ մը բաներով կը տարբերին
Պիթիւսի գիւղերէն: Լեզուով, տարագով, ընտա-
նեկան դրութիւնով եւ հեշտ պայմաններով գե-
րազանց են անոնցմէ: Խնուսի ուրիշ արգաւանդ
դաշտեր առատ ցորեն եւ սնունդ կը մատակա-
րարեն:

Գարա-քէօիրու, էն յաջող եւ քաջախերական պայմաններու մէջ գտնուողն է։ Ունի եկեղեցի մը եւ երկու քահանայ։ Կանոնաւոր դպրոց մը, գոհացուցիչ ծրագրով լաւ վարչութեան մը ներքեւ, որու կը հսկէ սիրուն երիտասարդ մը Սանասարեանի շրջանաւարտներէն։ 80 աշակերտ կայ կանոնաւոր կարգերու բաժնուած։

(Շարանակէլ)

Կարին, 11 Յունիս 1904

ԱՐՄԵԱԿ

ԲՈՂՈՔ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱԽԱՐՏԻՑ

ՀԱՆԴԵՍ Ի ՊԻԹԼԻՍ

Ինչպէս ամէն տարի՝ նոյնպէս այս տարի, մեր վարժարանն ունեցաւ 8 ընթացաւարտներ, որոց վկայականաց բաշխման հանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլ. 9/22ին ի Ժողովարան։

Հրաւիրեալներէն ներկայ էին ի մէջ այլոց Մէարիֆի ներկայացուցիչ Թէվֆիգ Էֆ. Անգլ. հիւպատոսը, Յրանս. հիւպատոսի թարգմանը, եւն.։

Հանդիսականաց ի ցոյց գրուած էին արհեստանոցի արտադրութիւնները մանուսագործութեան եւ կօշկակարութեան։ Շրջանաւարտներն բազմած էին յատուկէն պատրաստուած նստարաններու վրայ, իրենց աջ կողմն ունենալով վարժարանի պատկանելի Տնօրէնը՝ Վեր. Մր. Գօլ, իսկ ձախ կողմը՝ նախորդ տարուան ընթացաւարտները։

Հանդէսին կը նախադասէր Վեր. Մր. Գօլ, Հանդէսը Տէրունական աղօթքով սկսաւ, եւ նոյն հետայն երգեցիկ խումբը երգեց խիստ օրտառու էրգ մը նուագարանի քառաձայն թրթռացումներով։

Պր. Ներսէս Մարտիրոսեան ճառախօսեց, նիւթ ունենալով «Միշտ Կատարեալին» Կարգացուեցան նաեւ 8 ճառեր, որոց չորսը՝ Հայերէն, երկուքը Թուրքերէն եւ երկուքը Անգլ.։

Վկայականաց բաշխումը տեղի ունեցաւ Վեր. Մր. Գօլի եւ Մէարիֆի ներկայացուցչին ձեռամբ։ Այս կրթական լրջախոհ ընթացքի ուղղութիւնը ամէն մասամբ կը պարտիմը Վեր. հօրս հայրական խնամոց եւ աշարջութեան։ Ամէնքս լիայոյս եմք թէ հետզհետէ վարժարանը աւելի պիտի յառաջիմէ։ Հանդիսականք յատկայս՝ վարժարանին Գ. դասատուն Թուրքերէնի յստակ առողանութեամբ բարեմաղթական ճառ մը կարդաց մեր բարեխնամ Կայսեր թանկագին կենաց համար։

Հանդէսը վերջացաւ Վեր. Մր. Գօլի հակիրճ ուղերձով եւ փառաբանական երգով։ Հանդիսականներ կարգաւ գացին պատկանելի տնօրէնին,

իրեններուն, Պատ. Խ. Վարդանեանի եւ ընթացաւարտից ձեռքերը սեղմել։ ՅՈՎՀ. ԵՐԵՅԵԱՆ

Յ. Գ. Ներկայ տարւոյս ընթացաւարտներու հանդերձեղէնք պատրաստուած են արհեստանոց վարժարանին մէջ, նոյնպէս եւ կարուած են արհեստանոցի վարպետ աշակերտաց ձեռքով։

Պիթլիս

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼԻ ԿԱՐԵԻՈՐ ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

Ընկերական կարեւորագոյն եւ կոյս հարցումներէ մէկը, որ քիչ անգամ, կամ բնաւ ուշադրութեան առնուած չէ երկսեռ հրապարակագիրներու կողմէ, այսօր հրապարակ կը բերեմ հրաւէր տալով երկսեռ գրողներու եւ մանաւանդ փորձառուներու որ գէթ ծածկանուենով մը բարեհաճին իրենց փորձառական պատասխանները գրել։

Ահա հարցումը.

1. Դաստիարակուած երիտասարդներ կը տեսնենք երկու սեռէ, որք անուսներու հետ կ'ամուսնանան։ Այսպիսի աններդաշնակ միութեան մը շարժառիթն ու պատճառը ի՞նչ կրնայ ըլլալ։

2. Ասիկա ամուսնական երջանկութեան սպառնացող պարագայ մը չէ, եւ ամուսնիէ ո՞րը, ուսեալը թէ անուսը, աւելի պիտի տուժէ այն առեւն։

3. Այս աններդաշնակ միութիւնը ընկերականութեան համար չարիք մ'է թէ բարիք է եւ ինչո՞ւ։

4. Եթէ չարիք մ'է, ո՞ր սեռը առաւել պատասխանատու է։

* * *

ԱՅԼԵԽԱՅԼՔ

Ճէրմակ հանձնար. Գաղղիոյ մէջ «Ճերմակ հանձնարածութիւն» բանաստեղծական անունը կը տրուի եւ լեկտրականութիւն արտադրելու համար գործածուած ջրային ոյժին։ Գաղղիա աղքատ է հանքածուխով բայց հարուստ է ջրվէժներով եւ կտրկաջուահանքներով, եւ արագութեամբ յառաջ կ'երթայ անոնց կիրառումը ճարտարութեամբական նպատակներու համար։ Մօտերս կատարուած հաշիւ մը կը ցուցնէ թէ Գաղղիոյ այն մասին մէջ, որ Ալպանցի սահմանակից է, կը գտնուի այնքան ջրային ոյժ որ կը բաւէ 3.000.000 ձիու ոյժ արտադրելու՝ տարուան ութ ինն ամիսներու միջոցին, եւ 3.000.000 ձիու ոյժ՝ տարուան մնացեալ ամիսներուն միջոցին։ Պիրենեանց մէջ եւ ուրիշ տեղեր ջրային ոյժի այսօրինակ ուրիշ մեծ մթերանոցներ կան։

Աւելաւել. Բարլ Հակէնպէիս, անասնաբոյժ ի Համպուրկ, առիւծի եւ վագրի շատ հետաքրքրե-

րաչարժ խառնածիններ երեւան բերած է։ Այս նշանաւոր կենդանիներէն մէկը հիմա չորս տարեկան է։ Ունի առիւծի գլուխ եւ վագրի շերտաւոր մարմին, թէեւ շերտերը բուն վագրիններուն չափ որոշ չեն։ Անոր հայրը Սենեկալի առիւծ եւ մայրը Պէնկալի մատակ վագր է։ Մօտերս Նիւ Եորք բերուած է, եւ ըստ երեւութիւն քաջառողջ եւ հուժկու կենդանի մըն է։

ԱԶԴԵՐ

ԱՂԶԿԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԳՈՒԷՃ, ԻՒՍԿԻՏԱՐ

Աղջկանց Ամերիկեան Գուէճի յառաջիկայ տարեշրջանը կ'սկսի Սեպ. 13ին։ Գիշերօթիկ աշակերտուհիները Գուէճ կ'սպասուին 14ին։ Հաստատութեան չէնքերն օժտուած են կեդրոնական քանուցիչով մը, որ մեծապէս կը նպաստէ գիշերօթիկներու վիճակին հանգստաւէտութեան։ Ուրիշ քարոզչութիւններ ալ պիտի ըլլան տարւոյն ընթացքին մէջ։ Աւելի տեղեկութիւն ուզողներ դիմելու են նամակով Գուէճին նախագահին, կամ Սեպ. 13էն ետքը անձամբ երթալու են Գուէճ։ 38

ՀԱՅՈՒՆԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 2/13ին, հինգշաբթի առաւօտ։ Գիշերօթիկներու տարեթոշակն է 12 Օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարել Սեպտ. մէջ եւ կէսը Յունուարի մէջ։ Շարաթը դաշնակի մէկ դասի համար տարեկան 3 Օսմ. ոսկի եւ երկու դասի համար 5 ոսկի աւելի կը պահանջուի։ Երգեհոնի դաս առնողները տարին 1 ուկէս Օսմ. ոսկի աւելի կը վճարեն։

Վարժարանին յայտագիրը ուզողներուն ձրի կը դրկուի։ Ուրիշ տեղեկութեանց համար դիմել Մ. Բիթի Պայպըլ Հառու, Կ. պոլիս, կամ գրել Տր. Ս. Էֆ. Գալաթիէանի, տոննապետ Խնամակալութեան, Ատաբազար։

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՊԱՐՏԻԶԱԿ

25րդ Տաբերջան

Վարժարանը, իր 25ամեակին առիթով վերակազմուած նոր եւ լաւագոյն կարգադրութիւններով, կը բացուի Դի. օր, Սեպտ. 7 (Ն. Տ.)։ Առեւտրական ուսումնական մեծ տեղ մը կը բռնեն բարեփոխեալ ծրագրին մէջ։ Վարժարանին ուսմանը ընթացքը վեցամեայ է, երկու տարի նախապատրաստական եւ չորս տարի ալ Վարժարանական կարգերու համար։ Ուսուցչական մարմինը կը բաղկանայ հմուտ եւ փորձառու ուսուցիչներէ, որոնց հինգը գոլէճներու ընթացաւարտներ են եւ մէկը համալսարանական մը։ Առողջական տեսակէտով Վարժարանին դիրքը անզուգական է։ Իր յատուկ բժիշկը մօտէն կը հսկէ աշակերտներուն առողջա-

կան վիճակին վրայ։ Տնօրէնը եւ ուրիշ չորս գիշերօթիկ ուսուցիչներ, որոնք Վարժարանին չէնքին մէջ կը բնակին, մօտէն կը հսկեն աշակերտներուն վարքութեան վրայ։ Վարժարանին տարեթոշակն է 16 Օսմ. ոսկի, որուն կէսը Սեպտ. սկիզբը վճարելի է, եւ միւս կէսը՝ Յունուարի վերջերը։

ԾԱՆՈԹ. — Կ. պոլսէն եկող հին եւ նոր աշակերտներ կրնան կէս գնով Հայտարար-Փաշայէն երկաթուղիով Իզմիտ գալ՝ դիմելով, մինչեւ Օգոստ. 18/31 Պայպըլ Հառու, Գրիգոր Էֆ. Շահպաղեանի Վարժարանին նոր յայտագիրը ստանալու համար դիմել Պայպըլ Հառու Մ. Ու. Ու. Փիթի։

ԱՓՕՍԹՈՒԹ ԻՆՍՏԻԹՒԹ, ԳՈՆԵԱ

(Ճէնանեան Վարժարան)

Վարժարանս կ'աւանդէ մեր երկրին մէջ գրեւոր Ամերիկեան միւս գոլէճներուն յարեւմտեան ծրագրով մը (Սամ, Հայ, Ֆրանս, եւ Յուն. (Յոյներու համար) լեզուները, ինչպէս նաեւ բնական, բնապատմական, ռուսոգիական, փիլիսոփայական, եւն. գիտութիւններ։ Իսկ իբր արուեստ կ'ուսուցանէ կահագործութիւն, լուսանկարչութիւն, ջութակահարութիւն։ Ասկէ դատ պիտի շարունակէ նաեւ 3 տարուան

Վաճառականական Դասընթաց

մը, ուր մասնաւոր խնամքով պիտի դասախօսուին գործնականապէս Առեւտրական, Աշխարհ. թուար. Տոմարակալութիւն, Օրէնսգիտութիւն, Վաճառականական եւ սեղանաւորական գործողութիւններ, պաշտօնական եւ ոչ պաշտօնական ամէն տեսակ գրութիւններ Օսմ., Հայ., Ֆրանս. լեզուներով, եւն. եւ այս ճիւղին աշակերտները ստիպուած չպիտի ըլլան գոլէճական միւս դասերուն հետեւելու։ Տարակոյս չի կայ թէ այս նորութիւնը որ կը պակսէր մեր մէջ մեծ օգուտներ պիտի ընծայէ հասարակութեան։ Գիշերօթիկներու դպրոցական տարեթոշակն է 10 Օսմ. ոսկի, նոր տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպ. 11/24ին։ Աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել դպրոցին Տնօրէնութեան։ 37

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՎԱՐժՈՒՇԻՆՈՑ

Միս Հոլսէ, որ մանկապարտէզի վարժուհիներ կրթած ու պատրաստած է Իզմիթի եւ Սըվազի մէջ, այս տարի Տրապիզոն պիտի մնայ։

Մանկապարտէզի վարժուհի ըլլալու համար կրթուիլ փափաքող օրիորդներ պարտին իրենց նախօրդ ուսուցիչներէն կամ ուրիշ վստահելի անձերէ բարի վարքի եւ ուսման ուրիշ ճիւղերու մէջ բաւականաչափ կրթութեան վկայական ներկայացնել։

Դասաւորութիւնները կ'սկսին յառաջիկայ Սեպտ. 1/14ին։ Տարեթոշակն է 12 ոսկի Օսմ. կանխիկ։ Աւելի տեղեկութիւններու համար գրել առ Տիկին Լ. Ս. Բրոֆորտ, Ամերիկեան Վարժարան, Տրապիզոն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի վեհ. Սուլթանը Զարին շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց գահաժառանգ Ալեքսիս իշխանին ծննդեան առիթով : Զարն ալ հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց : — Անցեալ ուրբաթ Հապէշ պատուիրակութիւնը մայրաքաղաքէն մեկնեցաւ դէպ Ատիս Ապապա : Վեհ. Սուլթանին կողմէ Հապէշ Կայսեր կը տանի Հէրէքէի Կայս. գործարանի արտադրութիւններէն ծանրագին գորգեր եւ Երլարդի յախճապակիի գործարանին արտադրութիւններէն գեղեցիկ անօթներ : — Ականակուռ Օսմանիյէ պատուանշան շնորհուեցաւ էրզրումի կուսակալ Նազըմ փաշայի, առաջին կարգի Մէճիթիյէ Հապէշ Կայսեր որդւոյն, եւ առաջին կարգի Շէֆագաթ Հապէշ Կայսրուհիին, Կայսերազուն իշխանուհիին եւ Զօր. Մաշաշայի տիկնոջ : — Շիրքէթի վարչական խորհուրդը, նկատելով որ այս տարի Գուզկուլնուզի, Օրթաքէօյի եւ Պէշիկթաշի շոգենաւային գծերուն վրայ ուղեւորներու թիւը 150,000 հոգի աւելցած է, որոշեց յառաջիկայ ամառ գեղջ մը ընել նոյն գծերու սակացոյցին վրայ : — Կիմացուի թէ ձեռնարկու մը Մեծ Եպարքոսութեան ծրագիր մը մատուցած է, որով կ'ուզէ ինք ստանձնել Գարաքէօյի կամուրջին շինութիւնը, 1,500,000 ոսկի փոխ տալով Կայս. կառավարութեան :

Նահանգներ. Հիւսիսի երկաթուղիին առաջին հատուածին (Դամասկոս-Մաան, 479 հազարամետր) բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Վեհ. Սուլթանին գահակալութեան տարեդարձին օրը : Յատուկ պատուիրակութիւն մը չորեքշաբթի Դամասկոս ուղեւորեցաւ արքունի Իպթիս շոգենաւով, որ կը տանի նաեւ արքունի նաւարանին մէջ շինուած զարդարուն կառք մը 36 հոգինոց եւ Հէրէքէի արքունի գործարանի ծանրագին կերպասներով կահաւորուած : Պատուիրակութիւնը Օգոստ. 9/22ին Պէյրութ պիտի ժամանէ : Նախ աչքէ պիտի անցնէ Հայֆայի գիծը, որ բազմաթիւ փապուղիներ ու կամուրջներ ունենալով գծին ամէնէն կարեւոր մասն է : Յետոյ պիտի երթայ Դամասկոս եւ Մաան : — Թղթատարական եւ հեռագրական վերատեսչութիւնը որոշեց Կայս. գահակալութեան տարեդարձին օրէն նոր գործառնութեան ձեռնարկել ուր որ չկայ նամակատուն : — Հալէպի նոր կուսակալ Քեազիմ պէյ իր պաշտօնատեղին ժամանած է ամսոյս 12ին : — Անցեալ ուրբաթ

Սազըզի, Իզմիրի եւ Սամոսի մէջ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ զգացուած են : Կեանքի կորուստ չկայ : Քանի մը հին տուններ միայն փլասուած են : — Անցեալ հինգշաբթի երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ եղած են Սամոսի մէջ եւ նիւթական մեծ փլաս պատճառած : Հօրա գիւղախմբին 500 տուններուն հազիւ 80ը բնակելի են, միւսներն ամբողջովին կամ մասամբ փլան : Տեղ տեղ կեանքի կորուստ ալ եղած է : Վեհ. Սուլթանը արկածեալներուն օգնելու համար հրամայեց նպաստահաւք յանձնաժողով մը կազմել տեղւոյն վրայ : Եթէ պէտք զգացուի, մայրաքաղաքիս մէջ ալ պիտի կազմուի նոյնպիսի յանձնաժողով մը : — Ախթէփուլիի, Միտեայի եւ չրջակայից կարօտեալներուն համար հանգանակուած գումարը 1,102,255½ դահ.ի հասաւ, Բումէլիի Կայս. զօրաց ձեռնարկին պիտոյքին համար հանգանակուածն ալ 1,695,900½ դահ.ի : — Այտընի այս տարուան թուղի բերքը 16,000 տակառաշափ կ'ենթադրուի : — Գոսովայի այս տարւոյ ափիտի բերքը առաջնակարգ է, կ'ըսուի, բայց ծխախոտէն կորուստ կրուած է : — Այտընի այս տարուան բերքը 50 առ հարիւր պակաս կը հաշուուի, խաղողի բերքն ալ 20-30 առ հարիւր պակաս : — Մեծ Եպարքոսը ծանոյց Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան թէ Տիբեիոյ լճին վրայ շոգենաւ բանեցնելու մենաշնորհը Կայս. Անձնական Գանձուն տրուած է Բարձրագոյն հրամանով : — Որոշուեցաւ որ գիւղաքաղաքներու մէջ ղինուորական շէնքերու չրջակայ արտերը եւ հողերը չմշակուին կամ ուրիշ կերպով չգործածուին : — Սէլանիկի այս տարւոյ խոզակի բերքը 1,600,000 քաշ եղած է : — Էնկիւրիւի մէջ արմաթիքի սակարանի մը հաստատման համար անցեալ տարի որոշուած տնօրինութիւններուն գործադրութեան ձեռնարկուած է :

Այլ-այլ. Բ. Դուռը, նկատելով որ տէրութեան պաշտօնական լեզուն թուրքերէն է եւ չորումաթղթի նոր կանոնագիրը նոյն լեզուով հրատարակուած, նաեւ նկատելով որ ժողովուրդը պարտաւոր է պաշտօնական լեզուն գիտնալ, որոշեց թէ պատշաճ չէ այն կանոնագիրը օտար լեզուներու թարգմանելով հրատարակել : — Թղթատարական վարչութեան գործառնութիւններն ընդարձակելու եւ երկրին պէտքերուն գոհացում տալու համար միջոցներ պիտի տնօրինուին եւ ներքին ու թղթատարական միութեան նամակադրոշմները պիտի միացուին : — Օսմ. սպայակոյտի անդամ եւ Զինուորական Վարժարանի ուսուցիչ գնդապետ Փէրթէվ պէյ Թոքիօ ուղեւորեցաւ որպէս զի ձափոնական բանակի գործողութիւններուն հետեւի իբրեւ ղինուորական կցորդ : — Գահիրէի օտարազգի բնակիչներուն մէջ սաստկացած է անձնասպանու-

Թեան անտը : Տարույս ընթացքին մէջ 14 եւրոպացի անձնասպան եղան հոն : Եգիպտական թերթեր այս անտին ծաւալման պատճառ կը համարին : ուրիշքի գործածութիւնը : — Ապահովութեան Սնտուկին պարտական եղողներ , երբ պայմանաժամին լրման ատեն իրենց պարտքը չվճարեն , պիտի պարտաւորին մինչեւ երեք տարի բաղադրեալ եւ անուհետեւ պարզ տոկոս վճարել : — Ծրանսական Մէսաժըրի Մարիթիմ , Թրէսինէ եւ Փաքէ շոգենաւային ընկերութիւնները պիտի միաբանին իրենց նաւագինը միացընել : Հիճազի երկաթուղին համար նորագոյն դրութեամբ ընդարձակ սրահով կառքեր յանձնարարուեցան : — Որոշուեցաւ անկեղեւ կաղիններու համար մաքսատուրք չառնել : — Կայս. հրամանագիր մը կը պատուիրէ Պարսկաստանի հետախտին եւ Եգիպտոսի ժանտախտին դէմ միջոցներ ձեռք առնել , որպէս զի Օսմ. նահանգներուն մէջ մուտ չգտնեն , նաեւ Պաղտատի , Պասրայի եւ Մուսուլի նահանգներուն հետախտն անհետացնելու համար որոշուած առողջապահական տնօրինութիւնները մեծ ուշադրութեամբ գործադրել , միանգամայն Տրապիզոնի նահանգը , որ ամէնէն աւելի մօտ է Պաղտաի ուր հետախտ ծագած է Յուլ. 22ին , վարակումէ զերծ պահել : — Պաթումէ մեկնողներ , իբրեւ նախազգուշութիւն , բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին Օսմ. առաջին նաւահանգստին մէջ ուր առողջապահական բժիշկ կայ : — Թեհրանէ կը հեռագրուի մայրաքաղաքիս Պարսկական դեսպանատան թէ հետախտն զգալապէս նուազած է , եւ թէ 15 օրէ ի վեր օրական 20-30 մահ միայն կը պատահի :

Բաղդադ. Ժող. վեր. Լեւոն Արիի , որ Ամերիկեան եկեղեցիէ մը հրաւէր ընդունած է , չորեքշաբթի մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս : Կըցաւինք որ այսքան կարող եւ արժանիքի տէր երիտասարդ քարոզիչ մը պատենութիւն չգտաւ այս երկրին Աւետ. եկեղեցիներէն մէկուն մէջ աշխատելու : — Եողղատի մէջ Յուլ. 21ին տեղւոյն մանկապարտէզի , 24ին եւ 25ին աղջկանց վարժարանին եւ 26-28ին մանչերու վարժարանին քննութիւնները եւ հանդէսները տեղի ունեցած են բազմաթիւ իսլամներու , Հայերու եւ Յոյներու ներկայութեամբ : — Ազգապետարանի կողմէ կը ծանուցուի թէ քնիկ Դայսէրիցի , 30 տարեկան , միջահասակ , սեւաչուրի , եւ թանձրայտ կարապետ Իյնէճեան որ Էրէլիի մէջ կը բնակէր , վերջին անգամ այսինքն ասկէ հինգ տարի առաջ տեսնուած է ի Փորթ Սալիտ եւ այնուհետեւ անյայտ եղած : Եւ կը խընդ-

րուի որ անոր ուր ըլլալը զիտցողներ հաճին Ազգապետարանի իմաց տալ :

Հայ Լուս. Ժող. Երուսաղէմայ Պատրիարք Տ. Թարութիւն վեհապետեան վերջերս հիւանդացած է : Բայց բժիշկներ յոյս կը յայտնեն թէ ընդհուպ պիտի ապաքինի : — Կարապետ էֆ. Խաչատուրեան , որ Պատրիարքարանի կողմէ իբրեւ քննիչ պատուիրակ Երուսաղէմ զրկուեցաւ վանքին դրամական խնդիրը կարգադրել , հաւանած է քիչ մը եւս մնալ հոն Խառն Ժողովին հրահանգին համաձայն : — Սըվազցի Զարեհ պէյ , որ բարձր զիրք ունէր Ազգապետարանի կառավարական շրջանակներուն եւ Հայ Ժողովրդին մէջ , անցեալ չաբժու մնաւ :

Յոյ Ժող. Փարիզաբնակ տիկին Փարոտի եւ զուգորը 1,000 Ֆրանք տուած են Իզմիրի Յոյն դպրոցներուն , 1,000 Ֆրանք հիւանդանոցին եւ 1,000 ալ բարեսէր տիկիններու ընկերութեան : — Երուսաղէմի Աստուածաբանական վարժարանին ուսուցչական մարմինը Պատրիարքարանի կողմէ ուղղուած հարցման մը պատասխանեց թէ Անկիւքան երէցներ չեն կրնար Սուրբ Խորհուրդները մատուցանել Օրթոտոքսներուն , բայց կրնան յուղարկաւորութեան , հոգեհանգստեան պաշտօն եւ այլ այսպիսի ծիսական արարողութիւններ կատարել :

Աւետարանի հրատարակ. Օգոս. 13 (ն. Տ.)	Օ. Ո. 100
Յուլ. քալը փր. Եւրոպ. կենդանարար, դահ.	
Անատուրու կարծր 34-36	Թրիէսթ 90
» ընտիր 38-40	Ռուսական 78
Աւետ. պարկը, դահ. Սուրբ 100 քալ 53-61 ոսկի	
Տեղային Կիրքա 82	Բէլճ. պարկը, դահ.
Անատուրու գրքմա 69-75	Եգիպտական 79-81
Օտեսա (Ա) 95-98	Անգղիական 97
Մարտիկա 63-74	Րիզոն Ֆրանք 42½
Գալի, քալը, փր. Բաճալ, քալը,	
Անատուրու Գ. 25-25½	Ատանա 7
Եւրոպ. քալը, քալը	Ապիւն, Գարահի-
Մարմարա 30½-30½	սար, Պալլէքէսի 98-100
Իզմիր 29½	Լաթիա
Թիֆլիս, » դահ. Սեւ Մոկ 100 քալ 100-110	
Էնկիւրի, Եողղատ 15-15½	Մէլանիկ » 180
Բաղդ. քալը, դահ. Պուլկար »	
Անատուրու գրքմա 6	Կիւնէք քալը, փր. 82-83
Բաղդ. զոյգ թիթեղ Սիւե- »	
Ռուս. Պոլսոյ համար 25	Անատուրու 40
Արտածման համար 23	Պալլէքէսի
Դրամակն. Օգոս. 5/18	
Օսմ. Միաց. Օ. Ո. 93-12	Րուս. Երկթղ. Ֆր. 121.
Մէճիտիյէ 108	Նաբոլէոն 87 05
Մէթալիք 103 20	Դրիմից 51 03
Մանր արծաթ 104	Անգլ. ոսկի 109-33
Ռուսիոյ բոլ 89 10	Մանէթ 8 65

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պատերազմը . Այս շաբթու օրաթերթերը շատ սիւնակներ լեցուցին տեղի ունեցած երկու նաւամարտերու լուրերով : Այդ երկու նաւամարտերը , թէպէտ ուրոյն դէպքեր են , բայց ընդհանուր յատկաձեւի մը մասերը կը կազմեն , եթէ , ինչպէս տեղեկագրուեցաւ , Ռուսական ծովառմարակիրը , որ քանի մը շաբաթ առաջ Նինքո գնաց , իր հետ բերաւ Վլատիվոսթոքի նաւախմբին միանալու նպատակով Փորթ Արթհրէ դուրս խոյանալու ծրագիր մը Մովակալ Աքբիալովի կողմէ պատրաստուած : Այս յարձակումն եղաւ անցեալ չորեքշաբթի Պայան յաժանաւը միայն , որ զնախաճ էր , եւ քանի մը ծովառմարակիրներ մնացին նաւահանգստին մէջ : Նաւամարտն սկսաւ կէսօրէն մէկ ժամ յետոյ եւ մինչեւ մայրամուտ տեւեց , երբ Ռուսերու կրակը շատ տկարացաւ եւ ճակատամարտի դիրքը խանգարեցաւ ու նաւերն այլեւայլ կողմեր ցրուեցան : Ճափոնական նաւերն սկսան հալածել զանոնք եւ Մովակալ Թոկո իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ , «Կ'երեւի թէ բաւական մեծ զնաւ հասուցինք» Դեռ բոլորովին յայտնի չէ թէ ինչ եղան նաւերէն ոմանք , Բայց կը կարծուի թէ Ռէֆիլան , Փապլէրս եւ ուրիշ մարտանաւ մը , նաեւ Տէնա յաժանաւը եւ քանի մը ծովառմարակրահալածներ յաջորդ օրը Փորթ Արթհրէ վերադարձան : Հեռագրի մը համաձայն ծովառմարակիր հալածող նաւերէ զատ 6 նաւեր Փորթ Արթհրէ վերադարձած են : Զաւեչ զրահաւորը , որու մէջ էր Մովակալ Վիթհոֆթ , ծանրապէս վնասուեցաւ : Իր նաւագնբէն 240ը մեռան ծովակալին եւ երեք ուրիշ սպաներու հետ եւ 60ը վերաւորուեցան նաւապետին հետ : Սակայն զրահաւորը յաջողեցաւ հասնիլ Բիաօչօ , Զինական նաւահանգիստ մը Գերմանիոյ պաշտպանութեան տակ : Երկրորդ կարգի ծովակալ Մաթուէվիչ ալ մեռաւ , կ'ըսուի , իր վերքերէն , իսկ ուրիշ հեռագրի մը համաձայն , ծանր վիճակի մէջ պառկած է Բիաչօի հիւանդանոցը : Նովի յաժանաւը եւ ուրիշ նաւ մը եւս Բիաօչօ հասած են , կ'ըսուի , թէպէտ ուրիշ հեռագրի մը համաձայն , որ հաւանորէն սխալ է , իբր թէ ընկղմած է Ասուր յաժանաւը Շանկհայ հասաւ չարաչար վնասուած : Փապլէրս , ուրիշ յաժանաւ մը , ընկղմած է կ'ըսուի , թէպէտ ստորգ չէ : Մովակալ Թոկո կը տեղեկագրէ թէ Ճափոնցի վերաւորներու եւ մեռեալներու թիւն է 170 , եւ նաւատորմը ծանր վնաս չկրեց , կ'ըսէ : Իր մարտընչիւն կարողութիւնը անվնաս կը մնայ , Ռուս

սական Պոբլի ծովառմարակիրը խրեցաւ եւ , որպէս զի թշնամիին ձեռքը չիյնայ , օդն հանուեցաւ : Ճափոնցիները միջազգային օրինաց դէմ գործուած արարքով մը թերեւս արատաւորեցին իրենց յաջողութիւնը : Մովառմարակիր հալածող Ռուսական Ռէֆիլէն նաւը Զիֆու պապատանեցաւ եւ զինաթափ ըլլալով , ինչպէս յայտարարուեցաւ , Զինական կառավարութեան պահպանութեան տակ մնաց : Նաւերու վրայ յարձակող Ճափոնցիներու խումբ մը ջանաց բռնել զայն եւ յաջողեցաւ կռուէ մը ետեւ , որու միջոցին երկու կողմէն ալ վերաւորուեցան ոմանք , եւ Ճափոնական ծովառմարակրահալած մը քաշեց տարաւ զայն : Ռուս կառավարութիւնը ասոր դէմ բողոքեց Թոքիօ Ֆրանսական դեսպանին ձեռամբ : Ֆրանսական ու Գերմանական կառավարութիւններն ոյժ տուին այս բողոքին : Եթէ իրողութիւնը պատմուածին պէս է , նաեւ անտարակոյս Զիֆու պիտի վերադարձուի եւ զայն բռնող սպաններն ալ պիտի յանդիմանուին : Գալով Բիաօչօ պապատանած նաւերուն , Պերլինէ կը հեռագրուի թէ զինաթափ պիտի չըլլան անոնք , Բայց այդ սխալ է գրեթէ անուշագոյտ : Միջազգային օրէնքը շատ պարզ է այս մասին : Վոյնի Տայնիւն , այդ միջադէպին վրայ խօսելով , կ'ըսէ . «Ռուս նաւերը կա՛մ 24 ժամ ետքը պիտի մեկնին նաւահանգստէն , կա՛մ գործէ պիտի քաշուին մինչեւ պատերազմին վերջը եւ կորսնցնեն իրենց թնդանութիւնը , ծովառուարերը , ռազմանիւթը եւ հանքածուխը : Այս է չէզոքութեան օրէնքին մեկնութիւնը , որու հաւատարիմ մնալու է Գերման կառավարութիւնը » : Նոյնպէս Տայնիւն ալ կ'ըսէ թէ հարկաւ նաւերը զինաթափ պիտի ըլլան եւ թէ անոնք Ռուսիոյ համար կորսուած են ցորչափ տեւէ այս պատերազմը :

Միւս ճակատամարտը տեղի ունեցաւ Վլատիվոսթոքի Ռուսական նաւախմբին եւ ծովակալ Բամբուրայի Ճափոնական նաւախմբին միջեւ : Վլատիվոսթոքի նաւախումբը պատերազմին սկիզբը չորս յաժանաւէ եւ քանի մը ծովառմարակրէ եւ ծովառմարակիր հալածողէ կը բաղկանար : Բայց յաժանաւերէն մին , Պոբլի , վնասուեցաւ եւ այնուհետեւ այլեւս անօգուտ դարձաւ : Միւս երեքը , Կրոնոյ , Բոնա եւ Բոբլի մասնակցեցան այս նաւամարտին , որ հինգ ժամ տեւեց : Բոբլի ընկղմեցաւ եւ միւս երկուքը վնասուելով հանդերձ յաջողեցան փախչիլ եւ հաւանօրէն Վլատիվոսթոք վերադարձան : Թոքիօ կը հեռագրուի թէ Ճափոնցիները 600 մարդ ազատած են Բոբլի յաժանաւէն : Ճափոնցիներուն կորուստը անկարելի է :

Փորթ Արթհրի վրայ ընդհանուր յարձակումը սկսած է, կ'ըսուի, երկուշաբթի առաւօտ ցերեկի լուսով: Միքատոն հրամայած էր ոչ-պատերազմիկներուն թոյլ տալ որ մեկնին բերդաքաղաքէն եւ քաղաքը գրաւել՝ ամէն զոհողութիւն յանձն առնելով: Պաշարող բանակը հիւսիսի բանակէն օգնութիւն ընդունած էր, կ'ըսուի: Միւսողորհի զինուորական թղթակիցը կ'ըսէ, «Փորթ Արթհրի ճակատագիրը կնքուած կրնայ համարուիլ: Ծափոնցիները, երբ եւ ուզեն, կրնան քանի մը օրէն առնել քաղաքը: Եւ որովհետեւ Վլատիվոսթոք կը ստորի Պալթիկեան նաւատորմին Մայրագոյն Արեւելքի չուրերը ժամանելէն շատ առաջ, Ռուսնաւերու Փորթ Արթհրէ փախուստը, եթէ մինչեւ իսկ յաջողի, մնայուն ազդեցութիւն մը չկրնար ունենալ պատերազմին ընթացքին վրայ» — Նորագոյն հեռագիրներէ կը քաղենք հետեւեալը. «Քիաօջօ ապաստանած Ռուս նաւերը զինաթափ եղած են, այսինքն Ձալէի եւ երեք ծովառմբակիրներ: Նոյն մտած է նաւահանգիստը, բայց 24 ժամ չանցած՝ մեկնած է: Երեքշաբթի Ռուսական նաւատորմը դարձեալ ելած է Փորթ Արթհրէ, բայց ետ դարձած է առանց յարձակում կրելու: Ռուսերը Փորթ Արթհրի կոնքերուն մէջ Օգոստէն 10 ունեցած են 235 մեռել եւ 1,588 վիրաւոր: Ծովակալ Մաթուսովիչ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է եւ յուսալից վիճակ մը ունի, կ'ըսուի: Ծովակալ Վիթ-հոֆթ մեռած է ուսմբէ մը, որ մեռցուցած է նաեւ անոր չուրջ գանուող ամէն սպայ: Ծովակալին մարմինը կտոր կտոր եղած է: Զինու կառավարութիւնը ճափոնականէն պահանջած է ետ դարձնել զԼէվէնէի, Լոնտոնէ կը հեռագրուի չորեքշաբթի օրուան թուականով թէ Վլատիվոսթոքի նաւախմբէն Բոֆ-յաժանաւը ընկղմած է նաւամարտէն ետեւ: Բոֆիէ աւելի նոր էր այն, ուստի եւ աւելի կարեւոր կորուստ մը կրեց Ռուսական նաւատորմը: Մեծ անձկութիւն կ'զգացուի Կրասնոյի համար, որ Վլատիվոսթոք վերադարձած չէ, նաեւ Նոյիի ամար որմէ լուր չկայ՝ Քիաօջօէ մեկնելէն ի վեր: ԶՓորթ Արթհր պաշարող բանակին ճափոնցի հրամանատարը պահապան գործերն հրաւիրեց անձնատուր ըլլալ եւ արիւնհեղութեան տեղի չտալ: Պատասխանը մերժողական եղած ըլլալով է, եթէ, ինչպէս կ'ըսուի, ուրիշ յարձակում սկսած է չորեքշաբթի առաւօտ: Զօր. Շթոսը իր ընտանիքը քաղաքէն հեռացուցած էր, եւ բոլոր ոչ-պատերազմիկները մեկնած էին: Լէվէնի Հէրլաի հասած մասնաւոր հեռագիր մը «ամենայն վերապահութեամբ» կը ծանուցանէ թէ Փորթ Արթհր անձնատուր եղած է: Ծովակալ Թոկօ նոր տեղեկագրով մը կ'ըսէ թէ ճափոնցիներու կորուստն ե-

ղած է նաւամարտի միջոցին 225 մարդ: Հիւսիսակողման գործողութիւնները յապաղեցան անձրեւներուն պատճառով: Զուսկուզները աւելի գործունէութիւն ցոյց կու տան: Զրոյց կայ թէ Ֆրանց Եոզէֆ կայսրը եւ Էտուրաթ թագաւորը երկու պատերազմիկներուն միջեւ միջնորդելու կարելութեան վրայ խօսած են:

Այլեւայլ. Ռուսիոյ մէջ մեծ ցնծութիւն կը տիրէ: Զարին մանչ որդի մը ունենալուն համար Այս բարեբաւտիկ ծնունդը տեղի ունեցաւ անցեալ ուրբաթ: Նոյեմբերին տասը տարի կ'ըլլայ որ Զարն ամուսնացած է: Ն. Վեհափառութիւնը հինգ շուստր ունի, Օրկա, Թաթիանա, Մառի եւ Անասթասիա մեծ դքսուհիները: Նորածին իշխանին անունը Ալեքսիս է: Մայր եւ որդի առողջ են եւ ամէն վեհապետներէ խնդակցական հեռագիրներ տեղացին: — Էտուրաթ թագաւորը անցեալ չորեքշաբթի Պրքինկրմէ մեկնեցաւ եւ հետեւեալ օրը կէսօրէն ետեւ ժամանեց Մարիէնպատ (Աւստրիա), ուր պիտի մնայ երեք շաբաթ: Սոյն այցելութեան առիթով շատ դրուատալից յօդուածներ երեւցան Աւստրիան թերթերուն մէջ: Երեքշաբթի Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր այցելութիւնն ընդունեցաւ եւ տեսակցութիւնը յոյժ սիրալիր եղաւ: Սեղանին վրայ բաժակաճառեր արտասանուեցան, որոնցմով երկու վեհապետներն ալ ծանրացան երկու ազգերու միջեւ տիրող անկեղծ բարեկամութեան վրայ: Հինգշաբթի, որ կայսեր ծննդեան 74րդ տարեդարձն էր, կայսրը Իլլ վերադարձաւ: — Անգղիական արշաւախումբը տակաւին Լիսաբոյի մէջ է եւ յայտնի չէ թէ որչափ ժամանակ պիտի մնայ: Պաշարն առատ է եւ մարդիկն ու անասունները սքանչելի վիճակ ունին: Բայց ձմեռը կը մօտենայ եւ վերադարձը տեղի ունենալու է խիստ ձմրան սկսելէն առաջ: Թիպէթի պետական ժողովի անդամներէն ոմանք այցելութիւն տուին Բրիտանական արշաւախմբին, բայց բանակցութիւնները չէին սկսած Օգոստ. 3ին: Երկհրդպրնալ պնդապետը Թիպէթի պետական խորհրդի անդամներէն 3-4ը հրաւիրեց մեծ Լամային կողմէ իրեւ ներկայացուցիչ գործել եւ իմացուց թէ Անգլիացիներու կողմէ պահանջելի տուգանքը օրէ օր պիտի աւելնայ ցորչափ Անգլիացիները հոն մնան: — Ուրբաթ յանձնուեցաւ Նոյի Քէմպուր չորեքշաբթի ընկղման նկատմամբ Անգլիոյ պաշտօնադրին տրուած Ռուսական պատասխանը: Շատ հաշտարար ոճով խմբագրուած է: Կ'ըսէ թէ պատերազմական արգելուած նիւթերու նկատմամբ Ռուսիոյ կանոնադրութիւնները, որոնք 1893ին հրատարակուեցան եւ անվիճելի մնացին, չեն կրնար վեճի ենթարկուիլ մինչեւ որ երկու երկիրներուն միջեւ կարգադրութիւն մը տեղի չունենայ:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՒՆԱՆ

Յինճանճըլար Խօգուշու Ամերիգան խան